

VI
226

Latinska čitanka

za tretji gimnazijski razred.

Iz Kornelija Nepota in Kvinta Kurcija Rufa izbral in za šolski
pouk priredil

prof. J. Košan.

Odobrena z odlokom c. kr. ministrstva za bogočastje in nauk z dne 31. marca 1908.
št. 12.729.

Cena 1 K 30 h.

Ljubljana 1908.

Natisnila in založila Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg.

38336, VII, X, f

Latinska čitanka

za tretji gimnazijski razred.

Iz Kornelija Nepota in Kvinta Kurecija Rufa izbral in za šolski
pouk priredil

prof. J. Košan.

Odobrena z odlokom c. kr. ministrstva za bogočastje in nauk z dne 31. marca 1908,
št. 12.729.

Cena 1 K 50 h.

Ljubljana 1908.

Natisnila in založila Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg.

Uvod.

Cornelius Nepos.

O rodu in dobi življenja rimskega pisatelja Kornélija Nepóta¹ imamo le pičila poročila. Resnica je, da se je narodil v Gornji Italiji (Gallia cisalpina) in živel v zadnjem stoletju rimske ljudovlade med l. 94. do 24. pr. Kr. r. Bival je večinoma v Rimu, kjer je prijateljsko občeval z odličnimi moži, s slavnim govornikom in državnikom Markom Tulijem Ciceronom, z duhovitim rimskim vitezom Titom Pomponijem Atikom i. dr., ter spisoval zgodovinske in zemljepisne knjige. Toda njegovi spisi so se porazgubili v teku časa do malega vsi.

Njegovo najimenitnejše slovstveno delo je »De viris illustribus«; obsegalo je življenjepise slavnih mož. Imelo je najmanj 16 knjig in je bilo tako-le urejeno. Prva knjiga je bila naslovljena »De regibus exterarum gentium«, druga »De regibus Romanorum«, tretja »De excellentibus ducibus exterarum gentium«, četrta »De excellentibus ducibus Romanorum« itd. Tako so se vzporedno primerjali tuji in rimski kralji, vojaški poveljniki, pravniki, govorniki, pesniki, modroslovci, zgodovinarji in slovničarji. — Od vsega obsežnega dela se je ohranila le knjiga »De excellentibus ducibus exterarum gentium«, t. j. 23 življenjepisov in iz knjige »De historicis Romanorum« življenjepisa Marka Porcija Katona in Tita Pomponija Atika.

Nepot ni imel namena, da bi s svojim spisom »De viris illustribus« pospeševal zgodovinsko znanstvo, temveč da bi seznanil zlasti mlade Rimljane, ki niso čitali grških pisateljev, z življenjem in delovanjem imenitnih mož ter jih dušno in нравno povzdignil. Zato je njegov jezik preprost in poljuden; pripoveda pa tudi marsikaj malenkostnega, celó neresničnega. Bržkone so ohranjeni življenjepisi le izpiski iz njegovega izvirnega dela.

¹ Njegovega predimka (praenōmen), po katerem so se ločili udje iste rodbine, ne poznamo. Cornelius je rodno ime (nōmen: gens Cornelia); Nepos je cognōmen, priimek (hišno ime), po katerem so se ločile različne rodbine enega rodu. Prim. Quintus Curtius Rufus.

Q. Curtius Rufus.

Kvint Kurcij Ruf je živel v 1. stoletju po Kr. r. Pečal se je z govorništvom pa tudi z zgodopisjem. Bil je prvi rimski pisatelj, ki je na podlagi grških izvirnikov spisal zgodovino Aleksandra Velikega v latinskem jeziku z naslovom: «*Historiae Alexandri Magni Macedonis*» ali «*De gestis Alexandri Magni*». Izdal jo je v Rimu l. 41. ali 42. po Kr. r. za cesarja Tiberija Klavdija (vlad. 41. do 54. po Kr. r.). Vsa zgodovina je bila razdeljena v deset knjig. Prvi knjigi, ki pripovedata o mladosti Aleksandra Velikega, o njegovih bojnih činih v Evropi in o začetku peržanske vojne do zime l. 334. pr. Kr. r., sta se izgubili; tudi več drugih je pomanjkljivih in nepopolnih. Obe knjigi in vse presledke v ostalih knjigah je dopolnil jako spretno in v lepi latinščini učenjak Janez Freinsheim (1608 do 1660).

A. Cornelius Nepos.

Peržanske vojne (500 — 449).

1. De Miltiade.

Okoli leta 559. pr. Kr. r. so poslali Atenci naselnike pod poveljstvom Miltiada (Starejšega), Cipselovega sina, na traški Kerzonéz. Ta je izvojeval večji del poluotoka in tam vladal po želji naseljencev o miru in vojni kakor kralj. Po njegovi smrti je bil samovladar na Kerzonézu njegov nečak Steságora, Cimónov sin, za njim pa Steságorov brat Miltiad (Mlajši). Ko je l. 513. peljal Darej, peržanski kralj, svoje vojne trupe zoper Scite, ki so bivali na levem bregu spodnje Donave (Histra), ter prekoračil Helespont, je prisilil Miltiada, da se mu je pridružil s svojimi vojaki.

a) Miltiadovo rodoljubje.

I. Iisdem temporibus, quibus Miltiades, Cimōnis filius, Atheniensis, Chersonesi imperium obtinebat, Darēus, Persarum rex, ex Asia in Europam exercitu traiecto Scythis bellum inferre decrevit. Pontem fecit in Histro flumine, quo copias traduceret. Eius pontis, dum ipse abesset, custodes reliquit principes, quos secum ex Iōnia et Aeolide duxerat; quibus singularum urbium perpetua dederat imperia. Sic enim facillime putavit se Graecā linguā loquentes, qui Asiam incolerent, sub sua retenturum potestate, si amicis suis oppida tuenda tradidisset, quibus se oppresso nulla spes salutis relinqueretur.

In hoc numero tum fuit Miltiades. Hic, cum crebri afferrent nuntii male rem gerere Dareum premique a Scythis, hortatus est ceteros pontis custodes, ne a fortuna datam occasionem liberandae Graeciae dimitterent. «Nam si Darēus», inquit, «cum iis copiis, quas secum transportavit, interierit, non solum Europa tuta erit, sed etiam ii Graeci, qui Asiam incolunt, liberi a Persarum dominatione erunt. Id facile effici potest; ponte enim rescisso rex vel hostium ferro vel inopia paucis diebus interibit.»

Ad hoc consilium cum plerique accederent, Histiaeus Milesius, ne res conficeretur, obstitit, cum diceret: «Non idem nobis, qui

imperia tenemus, expedit et multitudini, quod Darei regno nostra nititur dominatio; nam rege Persarum extincto ipsi potestate expulsi civibus nostris poenas dabimus. Itaque adeo abhorreo a ceterorum consilio, ut nihil putem nobis utilius quam confirmari regnum Persarum.»

5 Huius sententiam cum plurimi essent secuti, Miltiades non dubitans, quin tam multis consciis ad regis aures consilia sua
493. perventura essent, Chersonesum reliquit ac rursus Athenas demigravit. Cuius ratio etsi non valuit, tamen magnopere est laudanda,
10 cum amicior fuerit omnium libertati quam suae dominationi.

b) Miltiad premaga Peržane v bitki pri Maratonu.

II. Dareus autem, cum ex Europa in Asiam redisset, hortantibus amicis, ut Graeciam redigeret in suam potestatem, classem quingentarum navium comparavit eique Datim praefecit et Artaphernem hisque ducenta peditum, decem milia equitum dedit, causam interponens se hostem esse Atheniensibus, quod eorum auxilio Iones
15 Sardes expugnassent suaque praesidia interfecissent.
499.

Illi praefecti regii classe ad Euboeam appulsa celeriter Eretriam
490. ceperunt omnesque cives abreptos in Asiam ad regem miserunt.
20 Inde ad Atticam accesserunt et copias in campum Marathonium deduxerunt. Is abest ab urbe circiter milia passuum decem.

Hoc tumultu tam propinquo tamque magno permoti Athenienses auxilium nusquam nisi a Lacedaemoniis petiverunt Phidippumque, cursorem eius generis, qui hemerodrömi vocantur, Lacedaemönem
25 miserunt, ut nuntiaret quam celerrimo opus esse auxilio. Domi autem creant decem praetores, qui exercitui praeessent, in iis Miltiadem. Inter quos magna fuit contentio, utrum moenibus se defenderent an obviam irent hostibus acieque decernerent. Unus Miltiades maxime nitebatur, ut primo quoque tempore castra fierent. «Id si factum
30 erit», inquit, «et civibus animus accedet, cum videbunt de sua virtute non desperari, et hostes eadem re tardiores fient, si animadverterint auderi adversus se tam exiguis copiis dimicare.»

III. Hoc in tempore nulla civitas Atheniensibus auxilio fuit praeter Plataeenses, qui mille miserunt milites. Itaque horum adventu
35 decem milia armatorum completa sunt; quae manus mirabili pugnandi cupiditate flagrabat. Quo factum est, ut plus quam collegae Miltiades valeret. Eius ergo auctoritate impulsu Athenienses copias ex urbe eduxerunt locoque idoneo castra fecerunt. Deinde postero die

sub montis radicibus acie instructa in regione non apertissima (namque arbores multis locis erant raras) proelium commiserunt hoc consilio, ut et montium altitudine tegerentur et arborum tractu equitatus hostium impediretur.

Datis, etsi non aequum locum suis esse videbat, tamen numero copiarum suarum fretus configere cupiebat eoque magis, quod, priusquam Lacedaemonii subsidio venirent, dimicare utile arbitrabatur. Itaque in aciem peditum centum, equitum decem milia produxit proeliumque commisit. In quo tanto plus virtute valuerunt Athenienses, ut decemplicem numerum hostium profligarent adeoque perterrerent, ut Persae non castra, sed naves peterent. Quā pugna nihil adhuc exstitit nobilius; nulla enim unquam tam exigua manus tantas opes prostravit.

c) Odlikovanje Miltiadovo.

IV. Cuius victoriae quale praemium Miltiadi sit tributum, non alienum videtur docere, quo facilius intellegi possit eandem omnium civitatum esse naturam. Ut enim populi Romani honores quondam fuerunt rari et tenues ob eamque causam gloriosi, nunc autem effusi atque obsoleti, sic olim apud Athenienses fuisse reperimus. Namque Miltiadi, qui Athenas totamque Graeciam liberarat, talis honos tributus est, ut in porticu, quae Poecile vocatur, cum pugna depingeretur Marathoniam, in decem praetorum numero prima eius imago poneretur hortantis milites, ut proelium committerent. Idem ille populus, postquam maius imperium nactus largitione magistratuum corruptus est, trecentas statuas Demetrio Phalerœo decrevit.

d) Miltiad oblega brez uspeha parsko mesto.

V. Post hoc proelium classem septuaginta navium Athenienses eidem Miltiadi dederunt, ut insulas, quae barbâros adiuverant, bello persequeretur. Quo in imperio plerasque ad officium redire coëgit, nonnullas vi expugnavit. Ex his Parum insulam opibus elatam cum oratione reconciliare non posset, copias e navibus eduxit, urbem operibus clausit omnique commeatu privavit; deinde vineis ac testudinibus constitutis propius muros accessit.

Cum iam in eo esset, ut oppido potiretur, procul lucus, qui ex insula conspiciebatur, nescio quo casu nocturno tempore incensus est. Cuius flamma ut ab oppidanis et oppugnatoribus est visa, utrisque venit in opinionem signum a classiariis regis datum. Quo

factum est, ut et Parii a deditione deterrerentur et Miltiades timens, ne classis regia adventaret, incensis operibus, quae statuerat, cum totidem navibus, atque erat profectus, Athenas magna cum offensione civium suorum rediret.

5 e) Miltiad, po nedolžnem obsojen, sklene svoje življenje v ječi.

Accusatus ergo est prodicionis, quod, cum Parum expugnare posset, a rege corruptus infectis rebus discessisset. Eo tempore aeger erat vulneribus, quae in oppugnando oppido acceperat. Itaque, cum
10 ipse pro se dicere non posset, verba fecerunt eius amici. Causā cognitā capitis absolutus, pecuniā multatus est eaque lis quinquaginta talentis aestimata est, quantus in classem sumptus factus erat. Hanc pecuniam quod solvere in praesentia non poterat, in vincula publica
488. coniectus est ibique diem supremum obisse traditur.

15 VI. Hic etsi crimine Pario est accusatus, tamen alia causa fuit damnationis. Namque Athenienses propter Pisistrāti tyrannidem, quae
510. paucis annis ante fuerat, nimiam civium suorum potentiam extimescebant. Ac Miltiades multum in imperiis magistratibusque versatus non videbatur posse esse privatus, praesertim cum consuetudine ad
20 imperii cupiditatem trahi videretur. Nam in Chersonēso quamdiu fuerat, perpetuam obtinuerat dominationem tyrannusque erat appellatus, sed iustus; non erat enim illam vi consecutus, sed suorum voluntate eamque potestatem bonitate retinebat. Omnes autem et dicuntur et habentur tyranni, qui potestate sunt perpetua in ea civitate, quae
25 libertate usa est.

Sed in Miltiade erat cum summa humanitas et mira communitas, ut nemo tam humilis esset, cui non ad eum aditus pateret, tum magna auctoritas apud omnes civitates, nobile nomen, laus rei militaris maxima. Haec populus respiciens maluit illum innoxium
30 plecti quam se diutius esse in timore.

2. De Themistocle.

a) O Temistoklejevi mladosti.

I. Themistöcles, Neöclis filius, Atheniensis, vitia ineuntis adulescentiae magnis emendavit virtutibus adeo, ut ei nemo anteferatur,
35 pauci pares putentur. Sed ab initio est ordiendum. Pater eius Neocles

generosus fuit. Is uxorem Acarnānam civem duxit, ex qua natus est Themistocles. Qui cum minū esset probatus parentibus, quod et liberius vivebat et rem familiarem neglegebat, a patre exheredatus est.

Quae contumelia non fregit eum, sed erexit. Nam cum iudicasset sine summa industria non posse eam exstingui, totum se dedit rei publicae diligentius amicis famaеque serviens. Multum in iudiciis versabatur, saepe in contionem populi prodibat; nulla res maior sine eo gerebatur; celeriter, quae opus erant, reperiebat, facile eādem oratione explicabat. Neque minus in rebus gerendis quam in excogitandis promptus erat, quod et de instantibus rebus verissime iudicabat et de futuris callidissime coniciebat. Quo factum est, ut brevi tempore illustraretur.

b) Temistoklej ustvari Atencem mornarico.

II. Primus autem gradus fuit capessendae rei publicae bello Aeginetico; ad quod gerendum praetor a populo factus non solum praesenti bello, sed etiam reliquo tempori ferociorem reddidit civitatem. Nam cum pecunia publica, quae ex metallis redibat, largitione magistratuum quotannis interiret, ille persuasit populo, ut eā pecuniā classis centum navium aedificaretur. Qua celeriter effecta primum Aeginetas fregit, deinde maritimos praedones consecrando mare tutum reddidit. In quo cum divitiis ornavit tum etiam peritissimos belli navalis fecit Athenienses.

c) Temistoklej pregovori Atence, da se udarijo s Peržani na morju.

Id quantae salutis fuerit universae Graeciae, bello cognitum est Persico, cum Xerxes et mari et terra bellum universae inferret Europae cum tantis copiis, quantas neque ante nec postea habuit quisquam; huius enim classis mille et ducentarum navium longarum fuit, quam duo milia onerariarum sequebantur, terrestres autem exercitus DCC peditum, eqnitum CCCC milia fuerunt.

Cuius de adventu cum fama in Graeciam esset perlata et maxime Athenienses peti dicerentur propter pugnam Marathoniam, ii miserunt Delphos consultum, quidnam facerent de rebus suis. Deliberantibus Pythia respondit, ut moenibus ligneis se munirent. Id responsum quo valeret, cum nemo intellexeret, Themistocles civibus persuasit consilium esse Apollinis, ut in naves se suaque conferrent; naves enim a deo significari murum ligneum dicebat.

Tali consilio probato addunt ad superiores totidem naves trirēmes suaque omnia, quae moveri poterant, partim Salamīna, partim Troezēna deportant. Arcem sacerdotibus paucisque maioribus natu ad sacra procuranda tradunt, reliquum oppidum relinquunt.

5 **d) O bitkah pri Termopilah in pri Artemiziju.**

III. Id consilium plerisque civitatibus displicebat et in terra dimicari magis placebat. Itaque missi sunt delecti cum Leonīda, Lacedaemoniorum rege, qui Thermopŷlas occuparent longiusque barbaros progredi non paterentur. Ii vim hostium non sustinuerunt eoque
10 loco omnes Lacedaemonii interierunt.

At classis communis Graeciae trecentarum navium, in qua ducentae erant Atheniensium, primum apud Artemisium inter Euboeam continentemque cum classiariis regiis confligit. Angustias enim Themistocles quaerebat, ne multitudine circumiretur.

15 Hinc etsi pari proelio discesserant, tamen eodem loco non sunt ausi manere, quod erat periculum, ne, si pars navium adversariorum Euboeam superasset, ancipiti premerentur periculo. Quo factum est, ut ab Artemisio discederent et exadversum Athenas apud Salamina classem suam constituerent.

20 **e) Kserks upepeli Atene. Bitka pri Salamini.**

IV. At Xerxes Thermopylis expugnatis protinus accessit ad urbem eamque nullis defendentibus interfectis sacerdotibus, quos in arce invenerat, incendio delevit. Cuius flammā perterriti cum classiarii manere non auderent et plurimi hortarentur, ut domos suas disce-
25 derent moenibusque se defenderent, Themistocles unus restitit et universos pares esse posse aiebat, dispersos testabatur perituros esse idque Eurybiādi, Lacedaemoniorum duci, qui tum summae imperii praeerat, fore affirmabat.

Quem cum minus, quam vellet, moveret, noctu de servis suis, quem habuit fidelissimum, ad regem misit, ut ei nuntiaret suis verbis haec: «Adversarii tui in fuga sunt; qui si discesserint, maiore cum labore et longinquiore tempore bellum conficies, cum singulos con-
30 sectari cogaris; quos si statim aggredieris, brevi universos opprimes.» Hoc eo valebat, ut inviti ad depugnandum omnes cogerentur.

35 Hac re audita barbarus nihil doli subesse credens postridie alienissimo sibi loco, contra opportunissimo hostibus, in mari adeo angusto confligit, ut eius multitudo navium explicari non posset. Victus ergo est magis etiam consilio Themistoclis quam armis Graeciae.

f) Kserks se povrne v Azijo.

V. Rex, etsi male rem gesserat, tamen tantas habebat reliquias copiarum, ut etiam tum iis opprimere posset hostes. Sed iterum ab eodem gradu depulsus est. Nam Themistocles veritus, ne ille bellare perseveraret, certiozem eum fecit id agi, ut pons, quem in Hellesponto fecerat, dissolveretur et ipse reditu in Asiam excluderetur, idque ei persuasit. Itaque, quā sex mensibus iter fecerat, eādem minus diebus triginta in Asiam revertit seque a Themistocle non superatum, sed conservatum iudicavit. 5

Sic unius viri prudentiā Graecia liberata est Europaeque succubuit Asia. Haec est altera victoria, quae cum Marathoniam possit comparari. Nam pari modo apud Salamina parvo numero navium maxima post hominum memoriam classis est devicta. 10

g) Po nasvetu Temistoklejevem zgradijo Atenci pirejsko pristanišče ter obzidajo Atene.

VI. Magnus hoc bello Themistocles fuit neque minor in pace. Nam cum Phalerico portu neque magno neque bono Athenienses uterentur, eius consilio triplex Piraei portus constitutus est iisque moenibus circumdatus, ut ipsam urbem dignitate aequaret, utilitate superaret. 15

Idem muros Atheniensium restituit praecipuo suo periculo. Namque Lacedaemonii causam idoneam nacti propter barbarorum excursiones negabant oportere extra Peloponnēsum ullam urbem muros habere, ne essent loca munita, quae hostes possiderent; itaque Athenienses aedificantes prohibere sunt conati. 478. 20

Hoc longe alio spectabat, atque videri volebant. Athenienses enim duabus victoriis, Marathoniam et Salaminiam, tantam gloriam apud omnes gentes erant consecuti, ut Lacedaemonii intellegerent de principatu sibi cum iis certamen fore. Quare eos quam infirmos esse volebant. Postquam autem audierunt muros extrui, legatos Athenas miserunt, qui id fieri vetarent. His praesentibus illi aedificare desiderunt ac se de ea re legatos ad eos missuros dixerunt. 25 30

Hanc legationem suscepit Themistocles et solus primo profectus est; reliquos legatos tum demum exire iussit, cum satis alti ad tuendum muri exstructi viderentur. Interim ut omnes, servi atque liberi, opus facerent neve ulli loco parcerent, sive sacer esset sive profanus, sive privatus sive publicus, et undique, quod idoneum ad muniendum putarent, congererent, praecepit. Quo factum est, ut Atheniensium muri ex sacellis sepulcrisque constarent. 35

VII. Themistocles autem, ut Lacedaemonem venit, adire ad magistratus noluit et operam dedit, ut quam longissime tempus duceret, causam interponens se collegas expectare. Cum Lacedaemonii quere-
rentur opus nihilo minus fieri eumque in ea re conari fallere,
5 interim reliqui legati sunt consecuti. A quibus cum audisset non multum superesse munitionis, ad ephōros Lacedaemoniorum accessit, penes quos summum erat imperium, atque apud eos contendit falsa iis esse delata suasitque, ut viros bonos nobilesque mitterent, qui rem explorarent; interea se obsidem retinerent.

10 Gestus est ei mos tresque legati summis honoribus functi Athenas missi sunt. Cum his collegas suos Themistocles iussit proficisci iisque praedixit, ne prius Lacedaemoniorum legatos dimitterent, quam ipse esset remissus. Hos postquam Athenas pervenisse ratus est, ad magistratus senatumque Lacedaemoniorum adiit et apud
15 eos liberrime professus est: «Athenienses meo consilio, quod communi iure gentium facere possunt, deos publicos patriosque ac penates, quo facilius ab hoste possent defendere, muris saepserunt neque in eo, quod Graeciae inutile esset, fecerunt. Nam urbs nostra ut propugnaculum opposita est barbaris, apud quam iam bis classes regiae
20 fecerunt naufragium. Vos autem male et iniuste facitis, cum id potius intueamini, quod vestrae dominationi, quam quod universae Graeciae utile est. Quare si vestros legatos recipere vultis, quos Athenas misistis, me remittite! Aliter illi nunquam in patriam redibunt.»

25 h) Temistoklej, iz domovine izgnan, se potika po Grškem.

VIII. Tamen non effūgit civium suorum invidiam. Namque ob eundem timorem, quo damnatus erat Miltiades, testularum suffragiis e civitate eiectus Argos habitatum concessit. Ibi cum propter multas vir-
470. tutes magna cum dignitate viveret, Lacedaemonii legatos Athenas miserunt, qui eum absentem accusarent, quod societatem cum rege Persarum
30 ad Graeciam opprimendam fecisset. Hoc crimine absens damnatus est.
468.

Id ut audivit, quod non satis tutum se Argis videbat, Corcȳram demigravit. Ibi cum principes civitatis animadvertisset timere, ne propter se ipsis Lacedaemonii et Athenienses bellum indicerent, ad
35 Admētum, Molossorum regem, quocum ei hospitium non erat, confūgit.

Eo cum venisset et in praesentia rex abesset, quo maiore religione se receptum tueretur, filium eius parvulum arripuit et

cum eo se in sacrarium, quod summa colebatur caerimonia, coniecit. Inde non prius egressus est, quam rex eum dextrā datā in fidem reciperet; quam ille praestitit. Nam cum ab Atheniensibus et Lacedaemoniis exposceretur publice, supplicem non prodidit monuitque, ut sibi consuleret; aiebat enim difficile esse in tam propinquo loco eum tuto versari. 5

Itaque Pydnam eum deduci iussit et, quod satis esset praesidii, dedit. Ibi navem omnibus nautis ignotus conscendit. Quae cum tempestate maxima Naxum ferretur, ubi tum Atheniensium erat exercitus, Themistocles, si eo pervenisset, sibi pereundum esse sensit. 10 Hac necessitate coactus domino navis, quis sit, aperit multa pollicens, si se conservasset. At ille clarissimi viri misericordia captus diem noctemque procul ab insula navem tenuit in ancoris neque quemquam ex ea exire passus est. Inde Ephēsum pervenit ibique Themistoclem exponit; cui ille pro meritis postea gratiam 15 rettulit.

i) Piše pismo kralju Artakserksu.

IX. Scio plerosque ita scripsisse Themistoclem Xerxe regnante in Asiam transisse. Sed ego potissimum Thucydīdi credo, quod et aetate proximus de iis, qui illorum temporum historiam reliquerunt, et eiusdem civitatis fuit. Is autem ait ad Artaxerxem eum venisse atque his verbis epistulam misisse: 20

«Themistocles veni ad te, qui plurima mala omnium Graecorum in domum tuam intuli, quamdiu mihi necesse fuit contra patrem tuum bellare patriamque meam defendere. Idem multo plura bona feci, postquam in tuto ipse, ille in periculo esse coepit. Nam cum in Asiam reverti vellet proelio apud Salamina facto, litteris eum certiore feci id agi, ut pons, quem in Hellesponto fecerat, dissolveretur atque ipse ab hostibus circumiretur. Quo nuntio ille periculo est liberatus. 25

Nunc autem confugi ad te exagitatus a cuncta Graecia, tuam petens amicitiam; quam si ero adeptus, non minus me bonum amicum habebis, quam fortem inimicum ille expertus est. Te autem rogo, ut de iis rebus, de quibus tecum colloqui volo, annum mihi tempus des eoque transacto ad te venire patiaris.» 30

j) Zadnja leta svojega življenja prebije v Mali Aziji. 35

X. Tantam rex animi magnitudinem admirans cupiensque talem virum sibi conciliari veniam dedit. Ille omne illud tempus litteris sermonique Persarum dedit; quibus adeo eruditus est, ut multo

commodius apud regem verba fecisse dicatur, quam ii poterant, qui in Perside erant nati.

Hic cum multa regi esset pollicitus gratissimumque illud, si suis uti consiliis vellet, illum Graeciam bello oppressurum, magnis
5 muneribus ab Artaxerxe donatus in Asiam rediit domiciliumque Magnesiae sibi constituit. Namque hanc urbem ei rex donarat, quae ei panem praeberet (ex qua regione quinquagena talenta quotannis redibant), Lampsacum autem, unde vinum sumeret, Myūnta, ex qua obsonium haberet.

Huius ad nostram memoriam monumenta manserunt duo: sepulcrum prope oppidum et statua in foro Magnesiae. De eius morte varie apud plerosque scriptum est, sed nos eundem potissimum Thucydidem auctorem probamus, qui illum ait Magnesiae morbo mortuum neque negat fuisse famam venenum eum sua sponte sumpsisse, cum
15 se, quae regi de Graecia opprimenda pollicitus esset, praestare posse desperaret. Idem ossa eius clam in Attica ab amicis sepulta esse memoriae prodidit.

3. De Aristide.

a) Aristida obsodijo v desetletno pregnanstvo, pa ga kmalu pokličejo nazaj v domovino.

I. Aristides, Lysimāchi filius, Atheniensis, aequalis fere fuit Themistocli atque cum eo de principatu contendit; namque obrectabant inter se in re publica administranda. In his autem cognitum est, quanto antestaret eloquentia innocentiae. Quamquam enim adeo ex-
25 cellebat Aristides abstinencia, ut unus post hominum memoriam cognomine Iustus sit appellatus, tamen a Themistocle collabefactus
485. testula illa exsilio decem annorum multatus est.

Qui quidem cum intellegeret reprīmi concitatam multitudinem non posse cedensque animadvertisset quendam scribentem, ut patriā
30 pelleretur, quaesisse ab eo dicitur, quare id faceret aut quid Aristides commisisset, cur tanta poena dignus duceretur. Cui ille respondit se ignorare Aristidem, sed sibi non placere, quod tam cupide laborasset, ut praeter ceteros Iustus appellaretur.

34 Nec vero decem annorum legitimam poenam pertulit. Nam postquam Xerxes in Graeciam descendit, sexto fere anno, postquam
480. erat expulsus, populi scito in patriam restitutus est.

b) Aristid pridobi Atencem nadvlado na morju.

II. Interfuit autem pugnae navali apud Salamina, quae facta est, priusquam poenā liberaretur. Idem praetor fuit Atheniensium apud Plataeas in proelio, quo fusus barbarorum exercitus et Mardonius, dux Persarum, interfectus est. 479.

Neque aliud est ullum Aristidis in re militari illustre factum quam illius imperii memoria, iustitiae vero et aequitatis et innocentiae multa, imprimis quod eius aequitate factum est, ut, cum in communi classe Graeciae esset simul cum Pausania, quo duce Mardonius erat fugatus, summa imperii maritimi ab Lacedaemoniis transferretur ad Athenienses; namque ante id tempus et mari et terra duces erant Lacedaemonii. Tum autem et intemperantia Pausaniae et iustitia factum est Aristidis, ut omnes fere civitates Graeciae ad Atheniensium societatem se applicarent et adversus barbaros hos sibi duces deligerent. 5 477.

III. Quos quo facilius repellerent, si forte bellum renovare conarentur, Aristides delectus est, qui constitueret, ad classes aedificandas exercitusque comparandos quantum pecuniae quaeque civitas daret, eiusque arbitrio quadringena et sexagena talenta quotannis Delum sunt collata; id enim commune aerarium esse volebant. Quae omnis pecunia postero tempore a Pericle Athenas translata est. 15 20

c) O Aristidovi nesebičnosti.

Hic qua fuerit abstinencia, nullum est certius indicium, quam quod, cum tantis rebus praefuisset, in tanta paupertate decessit, ut, unde efferretur, vix reliquerit. Quo factum est, ut filiae eius publice alerentur et de communi aerario dotibus datis collocarentur. Decessit autem post quartum fere annum, quam Themistocles Athenis erat expulsus. 25

4. De Pausania.

a) Pavzanija premaga Peržane pri Platejah; njegova prevzetnost. 30

I. Pausanias, Cleombrōti filius, Lacedemonius, magnus homo, sed varius in omni genere vitae fuit; nam ut virtutibus eluxit, sic vitiis est obrūtus. — Eius illustrissimum factum est proelium apud Plataeas commissum. Namque illo duce Mardonius, satrāpes regius, regis Darei gener, in primis omnium Persarum et manu fortis et 35

consilii plenus, cum CC milibus peditum, quos viritim legerat, et XX equitum haud ita magna manu Graeciae fugatus eoque proelio ipse caesus est.

Qua victoriā elatus plurima miscere coepit et maiora concupiscere. Sed primum in eo est reprehensus, quod ex praeda tripōdem aureum Delphis posuisset, in quo haec erat inscripta sententia suo ductu barbaros apud Plataeas esse deletos et ob eam victoriam se Apollini id donum dedisse. Hos versus Lacedaemonii exsculperunt neque aliud scripserunt quam nomina earum civitatum, quarum auxilio
10 Persae erant victi.

b) Pavzanija se pogaja s peržanskim kraljem; zato mu Lacedemonci vzemo poveljništvo.

II. Post id proelium eundem Pausaniam cum classe communi Graeciae Cyprum atque Hellespontum miserunt, ut ex his regionibus
15 barbarorum praesidia depelleret. Pari felicitate in ea re usus elatius se gerere coepit maioresque appetere res.

Nam cum Byzantio expugnato cepisset complures Persarum nobiles atque in iis nonnullos regis propinquos, hos clam Xerxi remisit simulans eos ex vinculis publicis effugisse et cum iis
20 Gongylum Eretriensem misit, qui litteras regi redderet, in quibus haec fuisse scripta Thucydides memoriae prodidit:

«Pausanias, dux Spartae, quos Byzantii ceperat, postquam propinquos tuos cognovit, tibi muneri misit seque tecum affinitate coniungi cupit. Quare si tibi videtur, nuptum ei des filiam tuam. Id si feceris,
25 et Spartam et reliquam Graeciam sub tuam potestatem adiuvante te redacturum se esse pollicetur. His de rebus si quid geri volueris, certum hominem ad eum mittas, quocum colloquatur.»

Rex tot hominum salute tam sibi necessariorum magnopere gavisus confestim cum epistula Artabazum ad Pausaniam mittit, in qua
30 eum collaudat ac petit, ne cui rei parcat ad ea efficienda, quae pollicetur; si perfecerit, eum nullius rei a se repulsam laturum esse promittit. Pausanias regis voluntate cognita alacrior ad rem gerendam factus in suspicionem cecidit Lacedaemoniorum. Quo facto domum revocatus accusatusque capitis absolvitur, multatur tamen pecuniā;
35 quam ob causam ad classem remissus non est.

c) Pavzanija se poda k vojski, toda se mora na povelje eforov zopet povrniti domov.

III. At ille non multo post sua sponte ad exercitum rediit et ibi non callidā, sed dementi ratione consilia sua patefecit. Non enim mores patrios solum, sed etiam cultum vestitumque mutavit. Apparatu regio utebatur, induebatur veste Medica; satellites Medi et Aegyptii sequebantur; epulabatur more Persarum luxuriosius, quam, qui aderant, perpeti possent. Aditum petentibus non dabat, superbe respondebat, crudeliter imperabat. Spartam redire nolebat, Colōnas, qui locus in Troāde est, se contulerat; ibi consilia cum patriae tum sibi inimica capiebat. 5 10

Id postquam Lacedaemonii rescierunt, legatos cum clava ad eum miserunt, in qua more illorum erat scriptum, nisi domum revertetur, se capitis eum damnaturos. Hoc nuntio commotus, sperans se etiam tum pecunia et potentia instans periculum posse depellere, domum rediit. Eo ut vēnit, ab ephōris in vincula publica est coniectus; licet enim legibus Lacedaemoniorum cuivis ephoro hoc facere vel regi. Hinc tamen se expedivit neque eo magis carebat suspicione; nam opinio manebat eum cum rege habere societatem. 15

Est genus quoddam hominum, quod Hilōtae vocatur, quorum magna multitudo agros Lacedaemoniorum colit servorumque munere fungitur. Hos quoque sollicitare spe libertatis existimabatur. Sed quod earum rerum nullum erat apertum crimen, quo coargui posset, non putabant de tali tamque claro viro suspicionibus oportere iudicari et exspectandum esse, dum se ipsa res aperiret. 20 25

d) Pavzanija se izda sam.

IV. Interim Argilius quidam adolescentulus, cum epistulam ab eo ad Artabazum accepisset eique in suspicionem venisset aliquid in ea de se esse scriptum, quod nemo eorum redisset, qui eodem missi erant, vincula epistulae laxavit signoque detracto cognovit, si pertulisset, sibi esse pereundum. Erant in eadem epistula, quae ad ea pertinebant, quae inter regem Pausaniamque convenerant. Has ille litteras ephoris tradidit. 30

Hoc loco non est praetereunda gravitas Lacedaemoniorum. Nam ne illius quidem indicio impulsus sunt, ut Pausaniam comprehenderent, neque prius vim adhibendam esse putaverunt, quam se ipse indicasset. Itaque illi indici, quid fieri vellent, praeceperunt. 35

Fanum Neptuni est Taenări, quod violari nefas putant Graeci. Eo ille confūgit in araque consēdit. Iuxta hanc sub terra locum fecerunt, ex quo posset audiri, si quis quid loqueretur cum Argilio. Huc ex ephoris quidam descenderunt.

- 5 Pausanias, ut audivit Argilium confugisse in aram, perturbatus eo venit. Quem cum supplicem dei videret in ara sedentem, quaerit, causae quid sit tam repentini consilii. Huic ille, quid ex litteris comperisset, aperit. Multo magis Pausanias perturbatus orare coepit, ne enuntiaret neve se meritum de illo optime proderet; si eam veniam
10 sibi dedisset tantisque implicatum rebus sublevasset, magno ei praemio futurum pollicitus est.

e) Pavzanija kaznujejo radi veleizdajstva s smrtjo.

- V. His rebus ephori cognitis satius putarunt in urbe eum comprehendi. Quo cum essent profecti et Pausanias placato Argilio, ut
15 putabat, Lacedaemonem reverteretur, in itinere, cum iam in eo esset, ut comprehenderetur, ex vultu cuiusdam ephori, qui eum admoneri cupiebat, insidias sibi fieri intellexit. Itaque in aedem Minervae, quae Chalcioecus vocatur, confūgit.

- Hinc ne exire posset, statim ephori valvas eius aedis obstruxerunt
20 tectumque sunt demoliti, quo celerius sub divo interiret. Dicunt eo tempore matrem Pausaniae vixisse eamque iam grandem natu, postquam de scelere filii comperit, in primis ad filium claudendum lapidem ad introitum aedis attulisse. Hic cum semianimis de templo elatus esset, confestim animam efflavit. Sic Pausanias magnam belli
25 gloriam turpi morte maculavit.

5. De Cimōne.

a) Cimon se reši iz ječe.

- I. Cimon, Miltiadis filius, Atheniensis, duro admodum initio usus est adolescentiae. Nam cum pater eius litem quinquaginta talentis
30 aestimatam populo solvere non potuisset ob eamque causam in vinculis publicis decessisset, Cimon eādem custodia tenebatur neque legibus Atheniensium emitti poterat, nisi pecuniam, qua pater multatus erat, solvisset.

- Habebat autem in matrimonio sororem alia matre natam, nomine
35 Elpinīcen; quam ut sibi uxorem daret, Callias quidam, homo non

tam generosus quam pecuniosus, qui magnas pecunias ex metallis fecerat, egit cum Cimone pollicitus, id si impetrasset, se pro illo pecuniam soluturum esse.

Is cum talem condicionem aspernaretur, Elpinice negavit se passuram esse Miltiadis progeniem in vinculis publicis interire, cum prohibere posset, seque Calliae nupturam, si ea, quae polliceretur, praestitisset. 5

b) Cimon, državnik in vojskovodja.

II. Tali modo custodiā liberatus Cimon celeriter ad principatum pervēnit. Habebat enim satis eloquentiae, summam liberalitatem, 10 magnam prudentiam cum iuris civilis tum rei militaris, quod cum patre a puero in exercitiis erat versatus. Itaque et populum urbanum in sua tenuit potestate et apud exercitum plurimum valuit auctoritate.

Primum imperator apud flumen Strymōna magnas copias Thracum 476. fugavit, oppidum Amphipōlim constituit eoque decem milia Athenien- 16 sium in coloniam missi sunt. Idem ad Eurymedontem flumen Cypriorum et Phoenicum ducentarum navium classem devictam cepit eodemque 469. die pari fortuna in terra usus est; namque hostium navibus captis statim ex classe copias suas eduxit barbarorumque maximam vim uno 20 concursu prostravit.

Qua victoria magna praeda potitus, cum domum reverteretur, quod iam nonnullae insulae propter acerbitem imperii defecerant, bene animatas confirmavit, alienatas ad officium redire coēgit. Scyrum, quam eo tempore Dolōpes incolebant, vacuefecit, quod contu- 25 macius se gesserant, possessores veteres ex urbe insulaque eiecit, agros civibus divisit. Idem postea Thasios opulentia fretos, qui per triennium fortiter restiterant, suo adventu fregit. His ex manubiis 467—465. arx Athenarum, qua ad meridiem vergit, est ornata.

c) Atenci pošljejo Cimona v pregnanstvo, pa ga pokličejo nazaj v domovino; njegova smrt. 30

III. Quibus rebus cum in civitate maxime floreret, incidit in eandem invidiam, in quam pater eius ceterique Atheniensium principes. Nam testarum suffragiis decem annorum exsilio multatus est. Cuius facti 463. celerius Athenienses quam ipsum paenituit. Nam cum ille animo forti 35 invidiae ingratorum civium cessisset bellumque Lacedaemonii Atheniensibus indixissent, confestim notae eius virtutis desiderium conse-

458. cutum est. Itaque post annum quintum, quam expulsus erat, in patriam revocatus est.

451. Ille, quod hospitio Lacedaemoniorum utebatur, Lacedaemonem sua sponte est profectus pacemque inter duas potentissimas civitates
5 conciliavit. Paulo post Cyprum cum ducentis navibus imperator missus, cum maiorem partem insulae devicisset, in morbum implicitus in
449. oppugnando oppido Citio est mortuus.

d) O Cimonovi dobrosrčnosti.

IV. Hunc Athenienses non solum in bello, sed etiam in pace
10 diu desideraverunt. Fuit enim tanta liberalitate, ut, cum compluribus locis praedia hortosque haberet, nunquam in iis custodem poneret fructus servandi gratia, ne quis impediretur, quominus iis rebus, quibus quisque vellet, frueretur.

Semper eum pedisequi cum nummis sunt secuti, ut, si quis opis
15 eius indigeret, haberet, quod statim daret, ne differendo videretur negare. Saepe, cum aliquem videret minus bene vestitum, suum amiculum dedit. Cotidie sic cena ei coquebatur, ut, quos invocatos vidisset in foro, omnes ad se vocaret; quod facere nullo die praetermittebat. Nulli fides eius, nulli opera, nulli res familiaris defuit; multos locupletavit, complures pauperes, qui, unde efferrentur, non reliquissent,
20 suo sumptu extulit. Cum sic se gereret, minime est mirandum, si et vitam suam civibus fecit caram et mortem acerbam.

Peloponeška vojna (431—404). Nadvlada Lacedaemoncev (404—371).

25 6. De Lysandro.

a) Lysander Atheniensibus devictis tam superbe se gerit, ut eius culpā Lacedaemonii in summum odium Graecorum veniant.

I. Lysander Lacedaemonius magnam reliquit sui famam magis
30 felicitate quam virtute partam; bellum enim inter Athenienses et Peloponnesios gestum septimo et vicesimo anno confecit. Id qua ratione consecutus sit, patet. Non enim virtute exercitus sui, sed immodestia
405. factum est adversariorum, qui, quod dicto audientes imperatoribus

suis non erant, relictis navibus dispalati in agris in hostium venerunt potestatem. Quo facto Athenienses se Lacedaemoniis dediderunt.

404.

Hac victoria Lysander elatus, cum antea semper factiosus audaxque fuisset, sic sibi indulxit, ut eius operā in maximum odium Graeciae Lacedaemonii venirent. Nam cum hanc causam Lacedaemonii dictitassent sibi esse belli, ut Atheniensium impotentem dominationem refringerent, Lysander, postquam ad Aegos flumen classe hostium est potitus, nihil aliud molitus est, quam ut omnes civitates in sua teneret potestate, cum id se Lacedaemoniorum causa facere simularet.

5

10

Nam undique iis, qui Atheniensium rebus studuissent, eiectis decem viros deligebat in unaquaque civitate, quibus summum imperium potestatemque omnium rerum committeret. Horum in numerum nemo admittebatur, nisi qui aut eius hospes erat aut se illius fore proprium fide confirmarat.

15

b) De Lysandri perfidia ac crudelitate.

II. Ita decemvirali potestate in omnibus urbibus constituta ipsius nutu omnia gerebantur. Cuius de crudelitate et perfidia satis est unam rem exempli gratia proferre, ne de eodem plura enumerando defatigemus lectores.

20

Victor ex Asia cum reverteretur Thasumque divertisset, quod ea civitas praecipua fide fuerat erga Athenienses, pervertere eam concupivit. Vidit autem, nisi in eo voluntatem occultasset, futurum esse, ut Thasii dilaberentur consulerentque rebus suis; quare omnibus civibus se temperaturum esse fidem dedit, sed cum nobilissimi Thasii in templum Herculis convenissent, eos inopinantes opprimi et occidi iussit.

404.

25

c) Lysander a Pharnabāzo dolo capitur.

III. Hoc loco non est praetereundum factum Pharnabāzi, satrapis regii. Nam Lysander, cum praefectus classis in bello multa crudeliter avareque fecisset et de iis rebus suspicaretur ad cives suos esse perlatum, petiit a Pharnabāzo, ut ad ephoros sibi testimonium daret, quanta sanctitate bellum gessisset sociosque tractasset, et de ea re accurate scriberet; magnam enim eius auctoritatem in hac re futuram esse.

404.

30

35

Hoc ille liberaliter pollicetur. Epistulam verbis multis conscribit, in qua summis eum effert laudibus. Quam cum Lysander legisset

probassetque, ille, dum signatur, alteram pari magnitudine et tanta similitudine, ut discerni non posset, signatam subiecit, in qua accuratissime eius avaritiam perfidiamque accusaverat.

Lysander, cum domum redisset, postquam de suis rebus gestis
5 apud ephoros, quae voluerat, dixit, testimonii loco epistulam a Pharnabazo datam tradidit. Quam summoto Lysandro cum ephori cognovissent, ipsi legendam dederunt. Ita ille imprudens ipse suus fuit accusator.

10 d) Lysander oracula corrumpere conatur et a Thebanis apud Haliartum occiditur.

IV. Itaque Lacedaemonii decemviralem potestatem ab illo constitutam sustulerunt. Quo dolore incensus iniit consilia reges Lacedaemoniorum tollere. Sed sentiebat id se sine ope deorum facere non posse, quod Lacedaemonii omnia ad oracula referre consuērant.
403. Primum Delphicum corrumpere est conatus; cum id non potuisset, Dodonaeum adortus est. Hinc quoque repulsus dixit se vota suscepisse,
15 quae Iovi Hammōni solveret, existimans se Afros facilius corrupturum. Hac spe cum profectus esset in Africam, multum eum antistites Iovis fefellerunt. Nam non solum corrumpi non potuerunt, sed etiam legatos
398. Lacedaemonem miserunt, qui Lysandrum accusarent, quod sacerdotes fani corrumpere conatus esset.
20

Accusatus hoc crimine iudicum absolutus est sententiis, postea
395. Orchomeniis missus subsidio occisus est a Thebanis apud Haliartum.

7. De Thrasybūlo, Lyci filio, Atheniensi.

25 a) Thrasybulus Athenas imperio triginta tyrannorum liberat.

I. Si per se virtus sine fortuna ponderanda est, dubito, an hunc primum omnium ponam. At sine dubio neminem huic praefero fide, constantia, magnitudine animi, patriae amore. Nam quod multi
30 voluerunt paucique potuerunt, ab uno tyranno patriam liberare, id illi contigit, ut a triginta oppressam tyrannis e servitute in libertatem vindicaret.

411. Primum bello Peloponnesio multa hic sine Alcibiade gessit, ille nullam rem sine hoc, tamen fructum earum rerum gestarum ille
35 solus percepit. Illud vero magnificentissimum factum proprium est

Thrasybuli. Nam cum triginta tyranni praepositi a Lacedaemoniis servitute oppressas tenerent Athenas, plurimos cives, quibus in bello pepercerat fortuna, partim patriā expulissent partim interfecissent, plurimorum bona publicata inter se divisissent, non solum princeps, sed etiam solus bellum iis indixit.

5

II. Nam cum Thebis, quo exsul confugerat, profectus Phylen, quod est castellum in Attica munitissimum, occupavisset, non plus habuit secum triginta de suis. Hoc initium fuit salutis Atticorum, hoc robor libertatis clarissimae civitatis.

404.

Neque vero ille non contemptus est primo a tyrannis atque eius solitudo. Quae quidem res et contemnentibus perniciiei et despecto saluti fuit; illos enim segnes ad persequendum, hos autem tempore ad comparandum dato fecit robustiores. Quo magis praeceptum illud omnium in animis esse debet nihil in bello oportere contemni neque sine causa dicunt matrem timidi flere non solere.

15

Neque tamen pro opinione Thrasybuli auctae sunt opes; nam iam illis temporibus fortius boni pro libertate loquebantur quam pugnabant. Hinc in Piraeum transiit Munychiamque munivit. Hanc bis tyranni oppugnare sunt adorti, sed turpiter repulsi protinus in urbem armis impedimentisque amissis refugerunt.

403.

20

Usus est Thrasybulus non minus prudentia quam fortitudine. Nam cedentes violari vetuit (cives enim civibus parcere aequum censebat) neque quisquam est vulneratus, nisi qui prior impugnare voluit. Neminem iacentem veste spoliavit, nihil attigit nisi arma, quorum indigebat, quaeque ad victum pertinebant. In secundo proelio cecidit Critias, dux tyrannorum, cum quidem adversus Thrasybulum fortissime pugnaret.

25

III. Hoc deiecto Pausanias, rex Lacedaemoniorum, Atticis auxilio venit. Is inter Thrasybulum et eos, qui urbem tenebant, fecit pacem his condicionibus: ne qui praeter triginta tyrannos et decem, qui postea praetores creati superioris more crudelitatis erant usi, afficerentur exsilio neve bona publicarentur; rei publicae procuratio populo redderetur.

30

b) Thrasybulus clementia et modestia insignis est.

Praeclarum est hoc quoque Thrasybuli, quod reconciliata pace, cum plurimum in civitate posset, legem tulit, ne quis ante actarum rerum accusaretur neve multaretur, eamque illi legem oblivionis appellarunt. Neque vero hanc tantum ferendam curavit, sed etiam,

35

ut valeret, effecit. Nam cum quidam ex iis, qui simul cum eo in exsilio fuerant, caedem facere eorum vellent, quibuscum in gratiam reditum erat publice, prohibuit et id, quod pollicitus erat, praestitit.

IV. Huic pro tantis meritis honoris causa corona a populo data
 5 est facta ex duabus virgulis oleaginibus; quam quod amor civium, non vis expresserat, nullam habuit invidiam eique magnae fuit gloriae. Bene ergo Pittacus ille, qui in septem sapientium numero est habitus, cum Mytilaenei multa milia iugerum agri ei muneri darent: «Nolite, oro vos», inquit, «id mihi dare, quod multi invideant,
 10 plures etiam concupiscant. Quare ex istis nolo amplius quam centum iugera, quae et meam animi aequitatem et vestram voluntatem indicent. Nam parva munera diutina, locupletia non propria esse consueverunt.» Illa igitur corona contentus Thrasybulus neque amplius requisivit neque quemquam honore se antecessisse existimavit.
 15 Insequenti tempore, cum praetor classem ad oram Pamphyliae appulisset neque satis diligenter in castris eius agerentur vigiliae, a barbaris ex oppido noctu eruptione facto in tabernaculo interfectus est.
 390.

8. De Agesilāo.

20 a) Agesilāus cum fratris filio de regno contendit.

I. Agesilaus Lacedaemonius cum a ceteris scriptoribus tum eximie a Xenophonte Socratico collaudatus est; eo enim usus est familiarissime. — Primum de regno cum Leotychide, fratris filio, habuit contentionem. Mos erat enim Lacedaemoniis a maioribus traditus, ut binos haberent semper reges, nomine magis quam imperio,
 25 ex duabus familiis Proclis et Eurysthēnis, qui principes ex progenie Herculis Spartaē reges fuerunt. Horum ex altera in alterius familiae locum regem fieri non licebat; ita utraque suum retinebat ordinem. Primum ratio habebatur, qui maximus natus esset ex liberis eius,
 30 qui regnans decessisset; sin is virilem sexum non reliquisset, tum deligebatur, qui proximus esset propinquitate.
 397. Mortuus erat Agis rex, frater Agesilai; filium reliquerat Leotychidem, quem ille natum non agnorat, at moriens suum esse dixerat. Is de honore regni cum Agesilao, patruo suo, contendit neque id,
 35 quod petivit, consecutus est. Nam Lysandro suffragante, homine, ut ostendimus supra, factioso et iis temporibus potentissimo, Agesilaus antelatus est.

**b) Agesilaus ad bellum gerendum mira celeritate in
Asiam proficiscitur.**

II. Simulatque imperio potitus est, persuasit Lacedaemoniis, ut cum exercitu se mitterent in Asiam bellumque regi facerent, docens melius esse in Asia quam in Europa dimicari. Namque fama exierat Artaxerxem comparare classes pedestresque exercitus, quos in Graeciam mitteret. Data potestate tanta celeritate usus est, ut prius in Asiam cum copiis perveniret, quam regii satrāpae eum scirent profectum esse. Quo factum est, ut omnes imparatos imprudentesque offenderet.

**c) Agesilaus indutias cum Tissapherne factas magna
religione servat.**

Id ut cognovit Tissaphernes, qui summum imperium tum inter praefectos habebat regiones, indutias a Lacōne petivit, simulans se dare operam, ut Lacedaemoniis cum rege conveniret, re autem vera ad copias comparandas, easque impetravit trimestres. Iuravit autem uterque se sine dolo indutias conservaturum. In qua pactione summa fide mansit Agesilaus; contra ea Tissaphernes nihil aliud quam bellum comparavit.

Id etsi Laco sentiebat, tamen iusiurandum servabat multumque in eo se consequi dicebat, quod Tissaphernes periurio suo et homines a se abalienaret et deos sibi iratos redderet, se autem conservata religione confirmare exercitum, cum animadverteret deorum numen sibi favere hominumque sibi conciliari animos, qui iis studere consuessent, quos conservare fidem viderent.

**d) Agesilaus in hibernis exercitum ornatissimum et
exercitativissimum reddit.**

III. Postquam indutiarum praeteriit dies, barbarus ratus, quod ipsius erant plurima domicilia in Caria et ea regio iis temporibus multo putabatur locupletissima, eo potissimum hostes impetum facturos esse omnes suas copias eo contraxerat. At Agesilaus in Phrygiam se convertit eamque prius depopulatus est, quam Tissaphernes usquam se moveret.

Magnā praedā militibus locupletatis Ephēsum hiematum exercitum reduxit atque ibi officinis armorum institutis magna industria bellum apparavit. Et quo studiosius armarentur insigniusque ornarentur milites, praemia proposuit, quibus donarentur, quorum egregia

in ea re fuisset industria. Fecit idem in exercitationum generibus, ut, qui ceteris praestitissent, eos magnis afficeret muneribus. His igitur rebus effecit, ut et ornatissimum et exercitatissimum haberet exercitum.

5 **e) Agesilaus barbaros multis proeliis vincit.**

395. Huic cum tempus esset visum copias educere ex hibernaculis, vidit, si, quo esset iter facturus, palam pronuntiasset, hostes non credituros aliasque regiones praesidiis occupaturos neque dubitatu-
10 iturum se dixisset, Tissaphernes Cariam defendendam esse putavit. In quo cum eum opinio fefellisset victumque se vidisset consilio, sero suis praesidio profectus est. Nam cum illo venisset, iam Agesilaus multis locis expugnatis magna erat praeda potitus.

15 Laco autem, cum videret hostes equitatu superare, nunquam in campo sui fecit potestatem et iis locis manum conseruit, quibus plus pedestres copiae valerent. Pepulit ergo, quotienscumque congressus est, multo maiores adversariorum copias et sic in Asia versatus est, ut omnium opinione victor duceretur.

20 **f) Agesilaus ad bellum Corinthium gerendum ex Asia revocatus virum magna laude dignum se praestat.**

394. IV. Cum iam animo meditaretur proficisci in Persas et ipsum regem adoriri, nuntius ei domo venit ab ephoris missus bellum Athenienses et Boeōtos indixisse Lacedaemoniis; quare venire ne dubitaret. In hac re non minus eius pietas laudanda est quam virtus
25 bellica. Nam cum victori praeesset exercitui maximamque haberet fiduciam regni Persarum potiundi, tantā modestiā dicto audiens fuit iussis absentium magistratuum, ut si privatus in comitio esset Spartaē. Cuius exemplum utinam imperatores nostri sequi voluissent! Sed illuc redeamus.

30 Agesilaus opulentissimo regno praeposuit bonam existimationem multoque gloriosius duxit institutis patriae paruisse quam Asiam bello superasse. Hac igitur mente Hellespontum copias traiecit tantaque usus est celeritate, ut, quod iter Xerxes anno confecerat, ipse transiret triginta diebus.

35 Cum iam haud ita longe abesset a Peloponnēso, obsistere ei conati sunt Athenienses et Boeoti ceterique eorum socii apud Coronēam; quos omnes gravi proelio vicit. Gloriae huius victoriae laudem
394.

pietatis maximam adiunxit. Nam cum permulti ex fuga se in templum Minervae coniecissent quaerereturque ex eo, quid iis fieri vellet, eos violari vetuit, etsi aliquot vulnera acceperat eo proelio et iratus videbatur omnibus, qui adversus eum arma tulerant; sic irae religionem antetulit.

5

Neque vero hoc solum in Graecia fecit, sed etiam apud barbaros summa religione omnia simulacra arasque conservavit. Itaque se mirari praedicabat non sacrilegorum numero haberi, qui supplicibus deorum nocuissent, aut non gravioribus poenis affici, qui religionem minuerent, quam qui fana spoliarent.

10

V. Post hoc proelium omne bellum collatum circa Corinthum ideoque Corinthum est appellatum. In eo cum una pugna multa milia hostium Agesilao duce cecidissent eoque facto opes adversariorum debilitatae viderentur, tantum afuit ab insolentia gloriae, ut commiseraretur fortunam Graeciae, quod tam multi adversariorum suo vitio concidissent; nam illa multitudine, si sana mens esset, Graeciae supplicium Persas dare potuisse dixit.

395.

do

387.

15

Idem, cum adversarios intra moenia compulisset, et, ut Corinthum oppugnaret, multi hortarentur, negavit id suae virtuti convenire: se enim eum esse, qui ad officium peccantes redire cogeret, non qui urbes nobilissimas expugnaret Graeciae. «Nam si», inquit, «eos exstinguere voluerimus, qui nobiscum adversus barbaros steterunt, nosmet ipsi expugnabimus illis quiescentibus. Quo facto sine negotio, cum voluerint, nos oppriment.»

20

g) Agesilaus Spartam ab impetu Epaminondae defendit.

25

VI. Postea illa calamitas apud Leuctra Lacedaemoniis accidit. Quo ne proficisceretur, cum a plerisque ad exeundum impelleretur, ut si de eventu divinaret, excusavit senectutem. Idem, cum Epaminondas Spartam oppugnaret essetque sine muris oppidum, talem se imperatorem prae-buit, ut omnibus appareret, nisi ille eo tempore fuisset, Spartam futuram non fuisset.

371.

370.

30

In quo quidem discrimine celeritas eius consilii saluti fuit universis. Nam cum quidam adulescentuli hostium adventu perterriti ad Thebanos transfugere vellent et locum extra urbem editum cepissent, Agesilaus, qui perniciosissimum fore videret, si animadversum esset quemquam ad hostes transfugere conari, cum suis eo venit atque, ut si bono animo fecissent, laudavit consilium eorum, quod eum locum occupassent: id se quoque fieri debere animadver-

35

tisse. Sic adulescentes simulatā laudatione recuperavit et adiunctis de suis comitibus locum tutum reliquit. Namque illi adiecto numero eorum, qui expertes erant consilii, commovere se non sunt ausi eoque libentius, quod latēre arbitrabantur, quae cogitaverant.

- 5 VII. Sine dubio post Leutricam pugnam Lacedaemonii se nunquam refecerunt neque pristinum imperium recuperarunt. Interim nunquam Agesilaus destitit, quibuscumque rebus posset, patriam iuvare. Nam cum Lacedaemonii praecipue indigerent pecuniā, ille omnibus, qui a rege defecerant, praesidio fuit; a quibus magna
10 donatus pecunia patriam sublevavit.

h) De Agesilai simplicitate morum et corporis deformitate.

- Atque in hoc illud imprimis fuit admirabile, quod, cum maxima munera ei a regibus ac tyrannis civitatibusque conferrentur, nihil
15 unquam domum suam contulit, nihil de victu, nihil de vestitu Laconum mutavit. Domo eādem fuit contentus, qua Procles, progenitor maiorum suorum, fuerat usus. Quam qui intrarat, nullum signum libidinis, nullum luxuriae videre poterat, contra ea plurima patientiae atque abstinentiae. Sic enim erat instructa, ut in nulla re differret a
20 domo cuiusvis inōpis atque privati.

- VIII. Atque hic tantus vir ut naturam fautricem habuit in tribuendis animi virtutibus, sic maleficam nactus est in corpore fingendo. Nam et statura fuit humili et corpore exiguo et claudus altero pede. Quae res etiam nonnullam afferebat deformitatem atque ignoti, faciem eius cum intuerentur, eum contemnebant; qui autem virtutes noverant,
25 non poterant admirari satis.

- Quod ei accidit, cum senex annorum octoginta subsidio Tacho
364. in Aegyptum missus esset. Ibi in litore cum suis aliquando accubuerat sine ullo tecto stratumque habuit tale, ut terra tecta esset stramentis neque quidquam aliud nisi pellis esset iniecta, eodem, quo
30 comites omnes, vestitu humili atque obsoleto, ut eorum ornatus non modo in iis regem neminem significaret, sed homines esse non beatissimos suspicionem praeberet.

- Huius de adventu fama cum ad regios esset perlata, celeriter munera eo cuiusque generis sunt allata. Nuntiis Agesilaum quae-
35 rentibus vix fides facta est unum esse ex iis, qui tum accubabant. Qui cum regis verbis, quae attulerant, dedissent, ille praeter vitulinam et ea genera obsonii, quae praesens tempus desiderabat, nihil

accepit; unguenta, coronas secundamque mensam servis dispertiit, cetera referri iussit. Quo facto eum barbari magis etiam contempserunt, quod eum ignorantia bonarum rerum vilia potissimum sumpsisse arbitrabantur.

5

i) De morte Agesilai.

Agesilaus ex Aegypto cum reverteretur, donatus a rege Nectanabide ducentis viginti talentis, quae ille muneri populo suo daret, venissetque in portum, qui Menelai vocatur, situm inter Cyrēnas et Aegyptum, in morbum implicitus decessit. Ibi eum amici, quo Spartam 361. facilius perferre possent, quod mel non habebant, cerā circumfuderunt 10 atque ita domum rettulerunt.

Nadvlada Tebljanov (371—362).

9. De Pelopida Thebano.

a) Pelopidas patriā expellitur.

I. Phoebidas Lacedaemonius, cum exercitum Olynthum duceret 15 iterque per Thebas faceret, arcem oppidi, quae Cadmēa nominatur, occupavit impulsu paucorum Thebanorum, qui, quo facilius adversariae factioni resisterent, Lacōnum rebus studebant; idque suo privato, non publico fecit consilio. Quo facto eum Lacedaemonii ab exercitu removerunt pecuniaque multarunt; neque tamen arcem Thebanis reddiderunt, quod melius ducebant eos obsideri quam liberari. 20

Nam post Peloponnesium bellum Athenasque devictas cum Thebanis sibi rem esse existimabant et eos esse solos, qui sibi resistere auderent. Hac mente amicis suis summas potestates dederant alteriusque factionis principes partim interfecerant, partim in exsilium 25 eiecerant; in quibus Pelopidas, de quo scribere exorsi sumus, pulsus patriā carebat.

b) Pelopidas Thebas in libertatem vindicat.

II. Hi omnes fere Athenas se contulerant, non quo sequerentur otium, sed ut ex proximo loco patriam recuperare niterentur. Itaque 30 cum tempus rei gerendae esset visum, communiter cum iis, qui Thebis idem sentiebant, diem delegerunt ad inimicos opprimendos civitatemque liberandam eum, quo maximi magistratus simul consuerant epulari.

Magnae saepe res non ita magnis copiis sunt gestae, sed profecto nunquam a tam tenui initio tantae opes sunt profligatae. Nam duodecim adulescentuli coierunt ex iis, qui exsilio erant multati, cum omnino non essent amplius centum, qui tanto se offerrent periculo.

5 Qua paucitate percussa est Lacedaemoniorum potentia. Illi enim non magis adversariorum factioni quam Spartanis eo tempore bellum intulerunt, qui principes erant totius Graeciae; quorum imperii maiestas non ita multo post Leutricā pugna ab hoc initio percussa concidit.

10 Illi igitur duodecim, quorum dux erat Pelopidas, Athenis ante lucem, ut vesperascente caelo Thebas possent pervenire, cum canibus venaticis exierunt retia ferentes et vestitu agresti, quo minore suspicione facerent iter. Qui cum tempore ipso, quo studuerant, pervenissent, domum Charōnis deverterunt, a quo et tempus et dies erat
15 datus.

III. Hoc loco libet interponere, etsi seiunctum a re proposita est, nimia fiducia quantae calamitati esse soleat. Nam magistratuum Thebanorum statim ad aures pervenit exsules in urbem venisse. Id illi vino epulisque dediti usque eo despexerunt, ut ne quaererent
20 quidem de tanta re. Accessit, quod etiam magis aperiret eorum dementia. Allata est enim epistula Athenis Archiae, qui tum maximum magistratum Thebis obtinebat, in qua omnia de profectioe exsulum perscripta erant. Quae cum iam accubanti in convivio esset data, sicut erat signata, sub pulvinum subiciens: «In crastinum»,
25 inquit, «differo res serias». At illi omnes, cum iam nox processisset,
379. vinolenti ab exsulibus duce Pelopida sunt interfecti.

Quibus rebus confectis vulgo ad arma libertatemque vocato non solum, qui in urbe erant, sed etiam undique ex agris concurrerunt, praesidium Lacedaemoniorum ex arce pepulerunt, patriam
30 obsidione liberarunt, auctores Cadmēae occupandae partim occiderunt, partim in exsilium eiecerunt.

c) Pelopidas cum Epaminonda opes Thebanorum auget.

IV. Hoc tam turbido tempore Epaminondas, quoad cum civibus dimicatum est, domi quietus fuit. Itaque haec liberatarum Thebarum
35 propria laus est Pelopidae, ceterae fere communes cum Epaminonda. Namque in Leutrica pugna imperatore Epaminonda hic fuit dux delectae manus, quae prima phalangem prostravit Lacōnum. Omnibus praeterea periculis eius affuit (sicut, Spartam cum ille oppugnavit,

alterum tenuit cornu), et quo celerius Messēna restitueretur, legatus in Persas est profectus. Denique haec fuit altera persona Thebis, sed tamen ita, ut proxima esset Epaminondae.

d) Pelopidas in Thessalia pugnans occiditur.

V. Conflictatus autem est etiam adversa fortuna. Nam et initio, 5
sicut ostendimus, exsul patria caruit et, cum Thessaliam in potestatem Thebanorum cuperet redigere legationisque iure satis tectum se arbitraretur, quod apud omnes gentes sanctum esse consuēset, a tyranno Alexandro Pheraeo comprehensus in vincula coniectus est. 368.
Epaminondas eum recuperavit bello persequens Alexandrum. 367.

Post id factum nunquam animo placari potuit in eum, a quo 11
erat violatus. Itaque persuasit Thebanis, ut subsidio Thessaliae proficiscerentur tyrannosque eius terrae expellerent. Cuius belli cum ei summa esset data eoque cum exercitu profectus esset, non dubitavit, simulac conspexit hostem, acie configere. In quo proelio 15
Alexandrum ut animadvertit, incensus irā equum in eum concitavit proculque digressus a suis hostium telis confossus concidit. Atque hoc secundā victoriā accidit; nam iam inclinatae erant tyrannorum copiae. Quo facto omnes Thessaliae civitates interfectum Pelopidam coronis aureis et statuīs aëneis liberosque eius multo agro donarunt. 20

10. De Epaminonda, Polymnīdis filio, Thebano.

a) Mores Graecorum et Romanorum inter se differre Corn. Nepos commemorat.

I. De hoc priusquam scribimus, haec praecienda videntur lectoribus, ne alienos mores ad suos referant neve ea, quae ipsis 25
leviora sunt, pari modo apud ceteros fuisse arbitrentur. Scimus enim musicam nostris moribus abesse a principis persona, saltare vero etiam in vitiis poni; quae omnia apud Graecos et grata et laude digna ducuntur.

Cum autem exprimere imaginem consuetudinis atque vitae 30
velimus Epaminondae, nihil videmur debere praetermittere, quod pertineat ad eam declarandam. Quare dicemus primum de genere eius, deinde quibus disciplinis et a quibus sit eruditus, tum de moribus ingeniique facultatibus et si qua alia memoriā digna erunt, postremo de rebus gestis, quae a plurimis animi anteponuntur virtutibus. 35

b) Quomodo Epaminondas eruditus sit.

II. Natus igitur patre, quo diximus, genere honesto, pauper iam a maioribus relictus est, eruditus autem sic, ut nemo Thebanus magis. Nam et citharizare et cantare ad chordarum sonum didicit a Dionysio, qui non minore fuit in musicis gloria quam Damon et Lamprus, quorum pervulgata sunt nomina, cantare tibiis ab Olympiodōro, saltare a Calliphrōne.

At philosophiae praeceptorem habuit Lysim Tarentinum Pythagorēum. Huic sic fuit deditus, ut adulescens tristem ac severum senem omnibus aequalibus suis in familiaritate anteponeret; neque prius eum a se dimisit, quam in doctrinis tanto antecessit condiscipulos, ut facile intellegi posset pari modo eum superaturum omnes in ceteris artibus. Atque haec ad nostram consuetudinem sunt levia et potius contemnenda, at in Graecia utique olim magnae laudi erant.

Postquam ephēbus est factus et palaestrae dare operam coepit, non tam magnitudini virium servivit quam velocitati; illam enim ad athletarum usum, hanc ad belli existimabat utilitatem pertinere. Itaque exercebatur plurimum currendo et luctando, ut stans complecti posset atque contendere. In armis vero plurimum studii consumebat.

c) De animi eius virtutibus.

III. Ad hanc corporis firmitatem plura etiam animi bona accesserant. Erat enim modestus, prudens, gravis, temporibus sapienter utens, peritus belli, fortis manu, animo maximo, adeo veritatis diligens, ut ne ioco quidem mentiretur. Idem cōtinens erat, clemens patiensque admirandum in modum, non solum populi, sed etiam amicorum ferens iniurias; imprimis commissa celans, studiosus audiendi; ex hoc enim facillime disci arbitrabatur. Itaque cum in circulum venisset, in quo aut de re publica disputabatur aut de philosophia sermo habebatur, nunquam inde prius discessit, quam ad finem sermo esset adductus.

d) De Epaminondae abstinentia.

Paupertatem adeo facile perpersus est, ut de re publica nihil praeter gloriam ceperit. Amicorum in se tuendo caruit facultatibus, iisdem ad alios sublevandos saepe sic usus est, ut iudicari possit omnia ei cum amicis fuisse communia. Nam cum aut civium aliquis ab hostibus erat captus aut virgo amici nubilus propter paupertatem collocari non poterat, amicorum concilium habebat et, quantum quisque daret, pro

facultatibus imperabat. Eamque summam cum confecerat, adducebat eum, qui quaerebat, ad eos, qui conferebant, eique ut ipsi numerarent, faciebat, ut ille sciret, quantum cuique deberet.

IV. Temptata autem eius est abstinencia a Diomedonte Cyzicēno; namque is rogatu regis Artaxerxis Epaminondam pecunia corrumpendum 5
susceperat. Hic magno cum pondere auri Thebas venit et Micŷthum adulescentulum, quem tum Epaminondas plurimum diligebat, quinque talentis ad suam perduxit voluntatem. Micythus Epaminondam convēnit et causam adventus Diomedontis ostendit. At ille Diomedonti coram: 10
«Nihil,» inquit, «opus est pecunia; nam si rex ea vult, quae Thebanis sunt utilia, gratis facere sum paratus, sin autem contraria, non habet auri atque argenti satis. Namque orbis terrarum divitias accipere nolo pro patriae caritate. Tu quod me incognitum temptasti tuique similem existimasti, non miror tibi ignosco; sed egredere propere, ne alios corrumpas, cum me non potueris. Et tu, Micythe, argentum 15
huic redde, aut, nisi id confestim feceris, ego te tradam magistratui.»

Hunc Diomedon cum rogaret, ut tuto exire suaque, quae attulerat, liceret efferre: «Istud quidem,» inquit, «faciam, neque tua causa, sed mea, ne, si tibi sit pecunia adempta, aliquis dicat id ad me ereptum pervenisse, quod oblatum accipere noluissem.» A quo 20
cum quaesisset, quo se deduci vellet, et ille Athenas dixisset, praesidium dedit, ut tuto perveniret. Neque vero id satis habuit, sed etiam, ut inviolatus navem conscenderet, per Chabriam Atheniensem effecit.

e) De Epaminondae eloquentia.

V. Fuit etiam disertus, ut nemo ei Thebanus par esset eloquentiā, 25
neque minus concinnus in brevitate respondendi quam in perpetua oratione ornatus. Habuit obtrectatorem et adversarium in re publica administranda Meneclidem quendam, satis exercitatum in dicendo, ut Thebanum scilicet; namque illi genti plus inest virium quam ingenii.

Is, quod in re militari florere Epaminondam videbat, hortari 30
solebat Thebanos, ut pacem bello anteferrent, ne illius imperatoris operā desideraretur. Huic ille: «Fallis,» inquit, «verbo cives tuos, quod eos a bello avocas; otii enim nomine servitutem concilias. Nam paritur pax bello. Itaque, qui ea diutina volunt frui, bello exercitati esse debent. Quare si principes Graeciae esse vultis, castris est vobis 35
utendum, non palaestra.»

Idem Meneclides cum ei obiceret insolentiam, quod sibi Agamemnonis belli gloriam videretur consecutus esse: «Quod me,» inquit, «Agamem-

nonem aemulari putas, falleris. Namque ille cum universa Graecia vix decem annis unam cepit urbem, ego contra una urbe nostra dieque uno totam Graeciam Lacedaemoniis fugatis liberavi.»

371. Sed maxime eius eloquentia eluxit Spartae ante pugnam Leuc-
5 trīcam. Quo cum omnium sociorum convenissent legati, coram frequen-
tissimo conventu sic Lacedaemoniorum tyrannidem coarguit, ut non
minus illa oratione opes eorum concuteret quam Leuctricā pugnā.
Tum enim perfecit, quod postea apparuit, ut auxilio Lacedaemonii
sociorum privarentur.

10 f) De Epaminondae magnitudine animi et patriae amore.

VI. Epaminondam fuisse patientem civiumque suorum iniurias
ferentem, quod se patriae irasci nefas esse duceret, haec sunt testi-
monia. Cum eum propter invidiam cives praeficere exercitui noluissent,
368. dux est delectus belli imperitus. Cuius errore cum eo res esset de-
15 ducta, ut omnes de salute pertimescerent, quod locorum angustiiis
clausi ab hostibus obsidebantur, desiderari coepta est Epaminondae
diligentia. Erat enim ibi privatus numero militis. A quo cum peterent
opem, nullam adhibuit memoriam contumeliae et exercitum obsidione
liberatum domum reduxit incolumem. Nec vero hoc semel fecit, sed
20 saepius.

379. Quo tempore duce Pelopida exsules Thebas occuparunt et prae-
sidium Lacedaemoniorum ex arce expulerunt, Epaminondas, quamdiu
facta est caedes civium, domi se tenuit, quod neque malos defendere
volebat neque manus suorum sanguine cruentare. Namque omnem
25 civilem victoriam funestam putabat. Idem, postquam apud Cadmēam
cum Lacedaemoniis pugnari coeptum est, in primis stetit.

g) Epaminondas capitis accusatus absolvitur.

VII. Maxime autem virtus eius cognita est, cum adversus Lace-
daemonios in Peloponnesum exercitum duxisset haberetque collegas
30 duos, quorum alter erat Pelopidas, vir fortis ac strenuus. Hi cum
criminibus adversariorum omnes in invidiam venissent ob eamque rem
imperium iis esset abrogatum atque in eorum locum alii praetores
successissent, Epaminondas populi scito non paruit, idemque ut facerent,
persuasit collegis et bellum, quod susceperat, gessit. Namque animad-
35 vertebat, nisi id fecisset, totum exercitum propter praetorum impru-
dentiam inscitiamque belli perituum.

Lex erat Thebis, quae morte multabat, si quis imperium diutius retinuisset, quam lege praefinitum esset. Hanc Epaminondas, cum rei publicae conservandae causa latam videret, ad perniciem civitatis conferre noluit et quattuor mensibus diutius, quam populus iusserat, gessit imperium.

5

VIII. Postquam domum reditum est, collegae eius hoc crimine accusabantur. Quibus ille permisit, ut omnem causam in se transferrent suāque operā factum contenderent, ut legi non oboedirent. Qua defensione illis periculo liberatis nemo Epaminondam responsurum putabat, quod, quid diceret, non haberet. At ille, ut in iudicium venit, nihil eorum negavit, quae adversarii crimini dabant, omniaque, quae collegae dixerant, confessus est neque recusavit, quominus legis poenam subiret, sed id unum ab iis petivit, ut in sepulcro suo inscriberent: «Epaminondas a Thebanis morte multatus est, quod eos coëgit apud Leuctra superare Lacedaemonios, quos ante eum imperatorem nemo Boeotorum ausus est aspicere in acie, quodque uno proelio non solum Thebas ab interitu retraxit, sed etiam universam Graeciam in libertatem vindicavit atque eo res utrorumque perduxit, ut Thebani Spartam oppugnarent, Lacedaemonii satis haberent, si salvi esse possent.» Haec cum dixisset, risus omnium cum hilaritate coortus est neque quisquam iudex ausus est de eo ferre suffragium. Sic a iudicio capitis maximā discessit gloriā.

10

15

20

h) Epaminondas apud Mantinēam invictus moritur.

IX. Extremo tempore Epaminondas imperator factus apud Mantinēam cum acie instructa audacius instaret hostibus, Lacedaemonii, quod in unius perniciē eius patriae salutem positam esse putabant, universi in unum impetum fecerunt neque prius abscesserunt, quam magna caede facta multisque occisis fortissime ipsum Epaminondam pugnātem sparo eminus percussum concidere viderunt. Eius casu aliquantum retardati sunt Boeōti, neque tamen prius pugna excesserunt, quam repugnantes profligarunt.

362.

25

30

At Epaminondas, cum animadverteret mortiferum se vulnus accepisse simulque, si ferrum, quod ex hastili in corpore remanserat, extraxisset, animam statim emissurum, usque eo retinuit, quoad renuntiatum est vicisse Boeotos. Id postquam audivit: «Satis,» inquit, «vixi; invictus enim morior.» Tum ferro extracto confestim exanimatus est. — Is moriens, cum amici circumstantes dixissent dolendum esse, quod uxorem non duxisset neque liberos relinqueret,

35

respondisse fertur: «Duas filias relinquo, victorias apud Leuctra et Mantinēam reportatas, quae non modo mihi superstites, sed etiam immortales erunt.»

5 Huius de virtutibus vitaeque satis erit dictum, si hoc unum adiunxero Thebas et ante Epaminondam natum et post eiusdem interitum perpetuo alieno paruisse imperio; contra, quamdiu ille praefuerit rei publicae, caput fuisse totius Graeciae. Ex quo intellegi potest unum hominem pluris quam totam civitatem fuisse.

Prva punska vojna (264—241).

10 11. De Hamilcare.

a) Hamilcar in Sicilia cum Romanis prudenter et fortiter bellum gerit.

247. I. Hamilcar, Hannibälis filius, cognomine Barcas, Carthaginiensis, primo bello Punico, sed temporibus extremis admodum adolescentulus in Sicilia praeesse coepit exercitui. Cum ante eius adventum et mari
16 et terra res Carthaginiensium male gererentur, ipse, ubi affuit, nunquam hosti cessit neque locum nocendi dedit, sed saepe occasione data eum lacesivit et superior discessit. Atque cum paene omnia in Sicilia Poeni amisissent, ille Erycem sic defendit, ut bellum eo loco
20 confici non posse videretur.

241. Interim Carthaginienses classe apud insulas Aegātes a C. Lutatius Catulo, consule Romanorum, superati statuerunt belli facere finem eamque rem arbitrio permiserunt Hamilcāris. Ille etsi flagrabat bellandi cupiditate, tamen paci serviendum putavit, quod patriam exhaustam sumptibus
25 diutius calamitates belli ferre non posse intellegebat, sed ita, ut mente agitaret, si paulum modo res essent refectionae, bellum statim renovare Romanosque armis persequi, donec aut virtute vicissent aut victi manus dedissent.

30 Hoc consilio pacem conciliavit. Sed cum Catulus negaret se bellum compositurum esse, nisi ille cum suis, qui Erycem tenerent, armis relictis Siciliā decederet, succumbente patria se potius peritum esse dixit quam cum tanto flagitio domum rediturum; non enim suae esse virtutis arma a patria accepta adversus hostes adversariis tradere. Tali pertinacia cessit Catulus.

b) Hamilcar patriam bello mercennariorum confecto servat.

II. At ille, ut Carthaginem venit, multo aliter ac sperarat rem publicam se habere cognovit. Namque diuturnitate externi mali tantum exarsit intestinum bellum, ut nunquam in pari periculo fuerit Carthago, nisi cum deleta est. Mercennarii enim milites, quibus adversus Romanos 241.
5
Hi totam fere Africam abalienarunt, ipsam Carthaginem oppugnarunt. Quibus malis adeo sunt Poeni perterriti, ut etiam a Romanis auxilia peterent. 9

Cum prope iam ad desperationem pervenissent, Hamilcarem imperatorem fecerunt. Is non solum hostes a muris Carthaginis removet, 239.
238.
cum amplius centum milia facta essent armatorum, sed etiam eo compulit, ut locorum angustiis clausi plures fame quam ferro interirent. Omnia oppida abalienata, in his Uticam et Hippōnem, opulentissima totius Africae, patriae restituit. Neque ea re fuit contentus, sed etiam 15
fines imperii Carthaginensium propagavit totāque Africā tantum otium reddidit, ut nullum in ea bellum multis annis fuisse videretur.

c) Hamilcar in Hispania magnis rebus gestis occiditur.

III. His rebus ex sententia peractis fidenti animo atque infesto Romanis, quo facilius causam bellandi reperiret, effecit, ut imperator 20
cum exercitu in Hispaniam mitteretur; eoque secum duxit filium 237.
Hannibalem, puerum novem annorum. Erat praeterea cum eo adolescens illustris Hasdrubal, cui ille filiam suam in matrimonium dedit. Is Hamilcare occiso exercitui praefuit resque magnas gessit; post eius mortem Hannibal ab exercitu accepit imperium. 221.

IV. At Hamilcar, postquam mare transiit et in Hispaniam venit, 26
magnas res secundā gessit fortunā; maximas bellicosissimas gentes subegit, equis, armis, viris, pecunia totam locupletavit Africam. Sed cum iam in Italiam bellum transferre meditaretur, nono anno, postquam in Hispaniam venerat, in proelio pugnans adversus Vettōnes occisus est. 229.
31
Huius perpetuum odium in Romanos maxime concitasse videtur secundum bellum Punicum. Namque Hannibal, filius eius, assiduis patris obtestationibus eo est perductus, ut interire quam Romanos non experiri mallet.

B. Quintus Curtius Rufus.

Kratek pregled zgodovine Aleksandra Velikega.

- 359.—336. Filip II., kralj macedonski.
356. (21. jul.) se mu rodi Aleksander (Veliki).
342. Učenjak Aristotel prevzame odgojo mladega Aleksandra.
340. Filip oblega Bizantij; Aleksander državni upravnik.
338. Po bitki pri Keroneji se zbero poslanci grških držav v Korintu, da napovedo vojno peržanskemu kralju; Filipu izročijo vrhovno oblast ter ga izvolijo za nadpoveljnika.
336. Filipa umori iz maščevalnosti njegov telesni stražnik Pavzanija. Aleksander zasede macedonski kraljevi prestol. Na novem zboru v Korintu se mu pokorijo Grki ter ga postavijo za vrhovnega poveljnika v vojni zoper Peržane. Aleksander se pripravlja na vso moč na peržansko vojno.
- 336.—330. vlada peržanski kralj Darej III. Kodoman.
335. A. se srečno bojuje v Traciji in Iliriji ter si zavaruje severno macedonsko mejo; nato naskoči uporne Tebe in je poruši do tal.
334. A. odrine z združeno macedonsko in grško vojsko v Malo Azijo (na spomlad); bitka ob reki Graniku (meseca maja); osvoji Milet (poleti), vzame z naskokom Halikarnas (jeseni); A. v Licii, Pamfiliji in Pizidiji (pozimi).
333. A. v Gordiju. Memnon, najboljši vojskovodja Darejev, umre nagle smrti. A. se poda skoz Kapadocijo v Cilicijo (spomladi). Prišedši v mesto Tarz nevarno zbolí, a zdravnik Filip ga ozdravi (poleti). Bitka pri Isu (m. novembra).
332. Zavzame feničansko mesto Tir po sedemmesečnem obleganju z naskokom (m. junija); v Palestini se mu le malo časa ustavlja mesto Gaza (jeseni). Pozimi dospe v Egipt in obišče slavno proročišče Jupitra Hamona (v oazi Sivi). Ob ustju reke Nila položi temelj novemu mestu Aleksandriji.
331. A. se vrne nazaj v Tir (spomladi) in prekorači Evfrat (m. julija). Bitka pri Arbelah (1. oktobra). Osvoji glavni mesti Babilon (m. novembra) in Suze (m. decembra).

330. Mesto Perzepola se uda (na spomlad). A. hiti za Darejem v Medijo proti Ekbatanam in nato dalje proti vzhodu. Dareja usmrti v Partiji baktrijski satrap Bes. A. zasleduje morilca, prehodi Hirkanijo, Partijo, Ariano in Drangiano. V Drangiani zasledijo zaroto nezadovoljnih Macedoncev zoper kralja. Filóta kamenajo, njegovega očeta Parmeniona pa da A. zavratno umoriti.
329. Aleksander gre skoz Arahozijo v Baktrijo in odtod v Sogdiano. Besa ujamejo v Baktriji in ga izročijo Darejevemu bratu, da ga kaznuje. Prekorači reko Jaksart ter podi divje Scite proti severu.
328. A. prebode Klita s sulico v Marakandah; zaduši vstajo v Baktriji in Sogdiani.
327. A. se oženi z Róksano, baktrijsko knežnjo (spomladi). Poleti se odpravi v Indijo in
326. dospe brez ovir do Inda. Onkraj reke Hidaspa premaga v krvavi bitki Pora, najmogočnejšega kralja indijskega (m. maja). Ob reki Hípasu se upro macedonski vojaki ter prisilijo Aleksandra, da se vrne. Kralj sklene, da se poda nazaj v Babilon. Med potjo se vname nov boj z Malci in Sudraki, v katerem bi bil A. skoraj poginil.
325. A. se pelje po reki Indu navzdol; ob Indovem ustju se razdeli vojska. Kralj gre s svojim oddelkom po suhem skoz strašno gedrozijsko puščavo v Perzijo.
324. Prišedši v Suze obhaja prav slovesno poroko z Darejevo hčerko Statiro. Ker kralj enako postopa s premaganimi Peržani kakor z zmagovitimi Macedonci, se mu ti vnovič upro. Kralj je pomiri in se poda v Ekbatane. Tukaj mu umre Hefestion, njegov prijatelj od mladih let.
323. A. da v Babilonu truplo Hefestionovo sežgati z največjo svečanostjo. Kmalu potem umre sam, šele 32 let star (11. junija). Perdika prevzame vlado in razdeli med višje vojaške poveljnike posamezne krajine velike Aleksandrove države.
321. Aleksandrovo truplo prepeljejo iz Babilona v Egipet ter ga slovesno pokopljejo v Aleksandriji.
-

1. Quomodo Alexander nodum Gordii solverit (333).

(III. 1.)

Phrygia, per quam ducebat Alexander exercitum, pluribus nunc vicis quam urbibus frequens, tunc habebat nobilem quondam Midæ regiam. Gordium nomen est urbi, quam Sangarius amnis præterfluit
 5 pari fere intervallo a Pontico et Cilicio mari distantem. Alexander urbe in dicionem suam redacta Iovis templum intrat. Vehiculum, quo Gordium, Midæ patrem, vectum esse constabat, ibi aspexit, cultu haud sane a vilioribus vulgatisque usu abhorrens. Notabile erat
 10 iugum astrictum compluribus nodis, qui celabant nexus neque explicari posse videbantur. Incolis deinde affirmantibus editum esse oraculum Asiā potiturum eum esse, qui inexplicabile vinculum solvisset, cupidō incessit animo sortis eius explendæ. Circa regem erat et Phrygum turba et Macedonum, illa exspectatione suspensā, hæc
 15 sollicita ex temeraria regis fiducia; nam serie vinculorum ita astricta, ut nec ratione nec visu perspicere posset, unde nexus inciperet quoque se conderet, rex solvere aggressus suis iniecerat curam, ne in omen verteretur irritum inceptum. Ille nequāquam diu luctatus cum latentibus nodis: «Nihil,» inquit, «interest, quomodo solvantur,» gladioque ruptis omnibus loris oraculi sortem vel elusit vel implevit.
 20

2. Alexander Cydno flumine corpus abluens gravi morbo implicatur, sed a Philippo medico sanatur (333).

(III. 5—6.)

I. Gordio profectus Alexander per Cappadociam Ciliciam petivit
 25 et incredibili celeritate pervenit ad urbem Tarsum, quam mediam Cydnus amnis interfuit. Tunc aestas erat, cuius calor non aliam magis quam Ciliciæ oram vapore solis accendit, et diæ fervidissimum tempus esse coeperat. Pulvere simul ac sudore perfusum regem invitavit liquor fluminis, ut calidum corpus ablueret. Itaque veste deposita
 30 in conspectu agminis descendit in flumen. Vix autem ingressus erat, cum subito horrore artus rigere coeperunt; pallor deinde suffusus est et totum propemodum corpus vitalis calor reliquit. Exspiranti similem ministri manibus excipiunt nec satis compotem mentis in tabernaculum deferunt.

35 Ingens sollicitudo et paene iam luctus in castris erat. Flentes querebantur in tanto impetu cursuque rerum omnis memoriæ cla-

rissimum regem non in acie saltem, non ab hoste deiectum, sed abluentem aquā corpus ereptum esse et exstinctum.

II. Interea liberius spirare rex coeperat allevabatque oculos et paulatim redeunte animo circumstantes amicos agnoverat, sed laxata vis morbi ob hoc solum videbatur, quia magnitudinem mali sentiebat. Animi autem aegritudo corpus urgebat; nam Dareum quinto die in Cilicia fore nuntiabant. Vincitum ergo se tradi et tantam victoriam eripi sibi ex manibus obscuraque et ignobili morte in tabernaculo exstingui se querebatur.

Admissis amicis pariter ac medicis: «In quo me,» inquit, «discrimine rerum fortuna deprehenderit, cernitis. Strepitum hostilium armorum exaudire mihi videor et, qui ultro intuli bellum, iam provocor. Dareus ergo, cum tam superbas litteras scriberet, fortunam meam in consilio habuit; sed nequiquam, si mihi arbitrio meo curari licet. Lenta remedia et segnes medicos non exspectant tempora mea; vel mori strenue quam tarde convalescere mihi melius est.» Ingentem omnibus incusserat curam tam praeceps temeritas eius. Itaque pro se quisque precari coeperunt, ne festinatione periculum augeret, sed esset in potestate medentium.

III. Erat inter nobiles medicos ex Macedonia regem secutus Philippus, natione Acarnan, fidus admodum regi; puero comes et custos salutis datus non ut regem modo, sed etiam ut alumnum eximia caritate diligebat. Is strenuo remedio tantam vim morbi se levaturum esse promisit.

Nulli promissum eius placebat praeter eum ipsum, cuius periculo pollicebatur. Omnia enim facilius quam moram perpeti poterat; arma et acies ei in oculis erant et victoriam in eo positam esse arbitrabatur, si tantum ante signa stare potuisset, id ipsum, quod post diem tertium medicamentum sumpturus esset (ita enim medicus praedixerat) aegre ferens.

Interea a Parmeniōne, fidissimo purpuratorum, litteras accipit, quibus ei denuntiabat, ne salutem suam Philippo committeret: mille talentis eum a Dareo et spe nuptiarum sororis eius esse corruptum. Ingentem animo sollicitudinem litterae incusserant et, quidquid in utramque partem aut metus aut spes subiecerat, secreta aestimatione pensabat. Diu animo in diversa versato nulli, quid scriptum esset, enuntiat epistulamque sigillo anuli sui impresso pulvino, cui incubabat, subiecit.

IV. Inter has cogitationes biduo absumpto illuxit a medico destinatus dies et ille cum poculo, in quo medicamentum diluerat, intravit. Quo viso Alexander allevato corpore in cubili epistulam a Parmenione missam sinistra manu tenens accipit poculum et haurit
 5 interritus; tum epistulam Philippum legere iubet nec a vultu legentis movit oculos ratus aliquas conscientiae notas in ipso ore se posse deprehendere.

Ille epistula perlecta plus indignationis quam pavoris ostendit proiectisque amiculo et litteris ante lectum: «Rex,» inquit, «crimen
 10 parricidii, quod mihi obiectum est, tua salus diluet; servatus a me vitam mihi dabis. Oro quaesoque, omisso metu patere medicamentum concipi venis! Laxa paulisper animum, quem intempestiva sollicitudine amici sane fideles, sed moleste seduli turbant!»

Non securum modo haec vox, sed etiam laetum regem ac
 15 plenum bonae spei fecit. Itaque: «Si dii,» inquit, «Philippe, tibi permisissent, quo maxime modo velles, animum experiri meum, alio profecto voluisses, sed certiore, quam expertus es, ne optasses quidem. Hac epistula accepta tamen, quod dilueras, bibi; et nunc crede me non minus pro tua fide quam pro mea salute esse sollicitum!» Haec elocutus dextram Philippo offert.

V. Ceterum tanta vis medicamenti fuit, ut, quae secuta sunt, criminationem Parmenionis adiuvent; spiritus aegre ducebat. Nec Philippus quidquam inexpertum omisit; ille fomenta corpori admovit, ille torpentem nunc cibi, nunc vini odore excitavit. Atque ut primum
 25 mentis eum compotem esse sensit, modo matris sororumque, modo tantae victoriae appropinquantis admonere non destitit. Ut vero medicamentum se diffudit in venas, primum animus vigorem suum, deinde corpus quoque expectatione maturius recuperavit; nam post tertium diem, quam in hoc statu fuerat, in conspectum militum venit.
 30 Nec avidius ipsum regem quam Philippum intuebatur exercitus; pro se quisque dextram eius amplexi gratias agebant velut praesenti deo.

3. De pugna apud Issum oppidum commissa (333).

(III. 10—11.)

I. Iam in conspectu, sed extra teli iactum utraque acies erat,
 35 cum priores Persae inconditum et trucem sustulere clamorem. Redditur et a Macedonibus, maior quam pro exercitus numero, iugis montium vastisque saltibus percussus.

Alexander ante prima signa ibat identidem manu suos inhibens, ne suspensi acrius capesserent proelium. Cumque agmini obequitaret, varia oratione, ut cuiusque animis aptum erat, milites alloquebatur.

Macedones, tot bellorum in Europa victores, ad subigendam Asiam profecti inveteratae virtutis admonebantur. Victor Atheniensium Philippus pater invocabatur domitaeque nuper Boeotiae et urbis in ea nobilissimae ad solum dirutae species repraesentabatur animis. Iam Granicum amnem, tot urbes aut expugnatas aut in fidem acceptas omniaque, quae post tergum erant, prostrata et pedibus ipsorum subiecta memorabat.

Cum adierat Graecos, admonebat ab his gentibus illata Graeciae bella Darei prius, deinde Xerxis insolentia; ab his templa ruinis et ignibus esse deleta, urbes eorum expugnatas, foedera divini humanique iuris violata referebat.

Illyrios vero et Thraces raptò vivere assuetos aciem hostium auro purpurâque fulgentem intueri iubebat, praedam, non arma gestantem: irent et imbellibus feminis aurum viri eriperent, aspera montium suorum iuga nudasque calles et perpetuo rigentes gelu frugiferis Persarum campis agrisque mutarent.

II. Iam ad teli iactum pervenerant, cum Persarum equites ferociter in laevum cornu hostium invecti sunt; nam Dareus equestri proelio decernere cupiebat, phalangem Macedonici exercitus robur esse coniectans. Iamque etiam dextrum Alexandri cornu circumibatur. Quod ubi Macêdo conspexit, duabus alis equitum ad iugum montis iussis subsistere ceteros in medium belli discrimen strenue transfert. Subductis deinde ex acie Thessalis equitibus praefectum eorum occulte circumire tergum suorum iubet Parmenionique coniungi et, quod is imperasset, strenue exsequi. Iamque immissi in medios Persas et coacti comminus pugnam conserere gladios impigre stringunt.

Tum vero multum sanguinis fusum est; duae enim acies ita cohaerebant, ut armis arma pulsarent, mucrones in ora dirigerent. Non timido, non ignavo cessare tum licuit; collato pede, quasi singuli inter se dimicarent, in eodem vestigio stabant, dum vincendo locum sibi facerent. At illos novus excipiebat adversarius fatigatos nec vulnerati, ut alias solent, acie poterant excedere, cum hostis instaret a fronte, a tergo sui urgerent.

III. Alexander non ducis magis quam militis munia exsequebatur spolia opima caeso rege expetens. Nam Dareus curru sublimis eminebat et erat suis ad se tuendum et hostibus ad incessendum ingens

incitamentum. Itaque frater eius Oxāthres, cum Alexandrum instare ei cerneret, equites, quibus praeerat, ante ipsum currum regis obiecit. Armis et robore corporis multum inter ceteros eminens, animo vero et pietate inter paucos insignis, illo utique proelio clarus, alios im-
5 provide instantes prostravit, alios in fugam convertit.

At Macedones, qui circa regem erant, mutua adhortatione firmati cum ipso in equitum agmen irrumpunt. Tum vero similis ruinae strages erat. Circa currum Darei iacebant nobilissimi duces ante oculos regis egregia morte defuncti, omnes in ora proni, sicut dimi-
10 cantes procubuerant, adverso corpore vulneribus acceptis. Circa duces cumulata erat peditum equitumque obscurior turba. Macedonum quoque non multi quidem, sed promptissimi tamen caesi sunt; inter quos Alexandri dextrum femur leviter mucrone perstrictum est.

Iamque qui Dareum vehebant equi, confossi hastis et dolore
15 efferati iugum quaterere et regem curru excutere coeperant, cum ille veritus, ne vivus veniret in hostium potestatem, desilit et in equum, qui ad hoc ipsum sequebatur, imponitur insignibus quoque imperii, ne fugam proderent, indecōre abiectis.

Tum vero ceteri dissipantur metu et, qua cuique ad fugam
20 patebat via, erumpunt arma abicientes, quae paulo ante ad tuenda corpora sumpserant. Haud amplius regem quam mille equites sequebantur, cum ingens multitudo hostium cederet.

IV. Hac tam prospera pugna nuntiata Alexander iam victor instare fugientibus coepit. Sed quis aut in victoria aut in fuga copias
25 numerat? Agebantur ergo a tam paucis pecorum modo et idem metus, qui cobeat fugere, fugientes morabatur.

At Graeci, qui a Darei partibus steterant, abrupti a ceteris haud sane fugientibus similes evaserant. Barbari autem longe diversam fugam intenderunt; alii, qua rectum iter in Persidem ferebat,
30 quidam circuitu rupes saltusque montium occultos petiverunt, pauci castra Darei. Sed iam illa quoque victor intraverat omni quidem opulentia referta. Ingens auri argentique pondus, non belli, sed luxuriae apparatus, diripuerant milites; cumque plus raperent, quam capere possent, passim strata erant itinera vilioribus sarcinis.

35 Tunc vero inconstantis fortunae species conspici potuit, cum ii, qui Dareo tabernaculum exornaverant, omni luxu et opulentia instructum, eadem illa Alexandro, quasi veteri domino, reservabant. Namque id solum intactum reliquerant milites ita tradito more, ut victorem victi regis tabernaculo exciperent.

V. Sed omnium oculos animosque in semet averterant captivae mater coniunxque Darei, illa non maiestate solum, sed etiam aetate venerabilis, haec formae pulchritudine ne illa quidem sorte corruptae. Receperat in sinum filium nondum sextum annum aetatis egressum, in spem tantae fortunae, quantam pater eius paulo ante amiserat, 5
genitum.

At in gremio anus aviae iacebant adultae duae virgines, non suo tantum, sed etiam illius maerore confectae. Ingens circa eam nobilium feminarum turba constiterat passis crinibus discissaque veste, pristini decoris immemores, reginas dominasque veris quondam, 10
tunc alienis nominibus invocantes. Illae suae calamitatis oblitae, in utro cornu Dareus stetisset, quae fortuna pugnae fuisset, requirebant; negabant se captas esse, si viveret rex. Sed illum equos subinde mutantem longius fuga abstulerat.

In acie autem caesa sunt Persarum peditum C milia, decem 15
equitum. At a parte Alexandri ad quattuor milia quingenti saucii fuerunt, ex peditibus CCC omnino et duo desiderati sunt, equitum centum quinquaginta interfecti. Tantulo impendio ingens victoria stetit.

4. Alexander Iovis Hammonis oraculum adit (332). 20 (IV. 7—8.)

I. Tyro urbe capta Alexander in Aegyptum contendit. Aegyptii autem olim Persarum opibus infensi, quod avare et superbe imperitatum sibi esse credebant, ad spem adventus regis erexerant animos. Ingens igitur multitudo Pelusium, qua intraturus esse vide- 25
batur, convenerat. Atque ille septimo die, postquam a Gaza copias moverat, in regionem Aegypti pervenit, quam nunc Castra Alexandri vocant. Deinde pedestribus copiis Pelusium petere iussis ipse cum expedita delectorum manu Nilo amne vectus est. Nec exspectaverunt adventum eius Persae defectione quoque perterriti. Iamque haud 30
procul a Memphi erat; in cuius praesidio Mazæces, praetor Darei, relictus octingenta talenta Alexandro omnemque regiam suppellectilem tradidit. A Memphi eodem flumine vectus ad interiora Aegypti loca penetrat compositisque rebus ita, ut nihil ex patrio Aegyptiorum more mutaret, adire Iovis Hammonis oraculum statuit. 35

Iter expeditis quoque et paucis vix tolerabile ingrediendum erat; terrā caeloque aquarum penuria est, steriles harenae iacent,

quas ubi vapor solis accendit, intolerabilis aestus existit. Sed ingens cupiditas animum regis stimulabat adeundi Iovem, quem generis sui auctorem esse haud contentus mortali fastigio aut credebatur aut credi volebat.

5 II. Itaque cum iis, quos ducere secum statuerat, secundo amne descendit ad Mareōtim paludem. Eo legati Cyrenensium dona attulere pacem et, ut adiret urbes suas, petentes. Ille donis acceptis amicitiaque coniuncta destinata exsequi pergit. Ac primo quidem et
10 sequenti die tolerabilis labor visus est nondum tam vastis nudisque solitudinibus aditis, iam tamen sterili et emoriente terra. Sed ut aperuere se campi alta obruti harena, haud secus quam profundum aequor ingressi terram oculis requirebant. Nulla arbor, nullum culti soli occurrebat vestigium. Etiam aqua defecerat, quam utribus cameli vexerant, et in arido solo ac fervida harena nulla erat.

15 Ad hoc sol omnia incenderat siccaque et adusta erant ora, cum repente (sive illud deorum munus sive casus fuit) obductae caelo nubes occultaverunt solem, quod ingens erat aestu fatigatis, etiamsi aqua deficeret, auxilium. Enimvero ut largum quoque imbrem excusserunt procellae, pro se quisque excipere eum, quidam ob sitim impotentes
20 sui ore quoque hianti captare coeperunt.

Quadriduum per vastas solitudines absumptum est. Iamque haud procul ab oraculi sede aberant, cum complures corvi agmini occurrunt, modico volatu prima signa antecedentes modo humi residebant, cum lentius agmen incederet, modo se pennis levabant ducentium iterque
25 monstrantium ritu.

III. Tandem ad sedem consecratam deo ventum est. Incredibile dictu: inter vastas solitudines sita undique arboribus vix in densam umbram cadente sole contacta est multique fontes alunt silvas. Caeli quoque mira temperies est, verno tepore simillima.

30 Incolae nemoris, quos Hammonios vocant, in dispersis tuguriis habitant; medium nemus pro arce habent triplici muro circumdatum. Prima munitio tyrannorum veterem regiam clausit; in proxima coniuges eorum cum liberis habitabant. Ibi dei oraculum est; ultima munimenta satellitum armigerorumque sedes erant.

35 Id, quod pro deo colitur, non eandem effigiem habet, quam vulgo diis artifices accommodaverunt; umbilico simillimus est habitus smaragdo et gemmis coagmentatus. Hunc, cum responsum petitur, navigio aurato gestant sacerdotes multis argenteis patris ab utroque navigii latere pendentibus; sequuntur matronae virginesque patrio

more inconditum quoddam carmen canentes, quo placari Iovem credunt, ut certum edat oraculum,

IV. Ac tum quidem regem propius adeuntem maximus natus sacerdotibus filium appellat hoc nomen illi parentem Iovem reddere affirmans. Ille se vero et accipere ait et agnoscere humanae sortis oblitus. Consuluit deinde, num totius orbis imperium fatis sibi destinaretur. Vates in adulationem compositus terrarum omnium rectorem illum fore ostendit. Postea quaesivit, num omnes parentis sui interfectores poenas dedissent. Sacerdos parentem eius negat ullius scelere posse violari, Philippi autem omnes luisse supplicia, adiecit invictum eum fore, dum excederet ad deos. 5 10

Sacrificio deinde facto dona et sacerdotibus et deo data sunt permissumque amicis, ut ipsi quoque consulerent Iovem. Nihil amplius quaesierunt quam, num auctor esset sibi divinis honoribus colendi suum regem. Hoc quoque acceptum fore Iovi vates respondit. 15

V. Alexander ab Hammone rediens ad Mareotim paludem haud procul ab insula Pharo sitam venit. Contemplatus loci naturam primum in ipsa insula statuerat urbem novam condere; inde, ut apparuit magnae sedis insulam haud capacem esse, elegit urbi locum, ubi nunc est Alexandrēa, appellationem trahens ex nomine auctoris. Complexus, quidquid soli est inter paludem ac mare, octoginta stadiorum muris ambitum destinavit et, qui exaedificandae urbi praeessent, relictis Memphim petit. 20

5. Alexander Babylone potitur; urbs ipsa describitur (331).

25

(V. 1.)

I. Proelio ad Gaugamēla facto Alexander Arbēla cepit, quod oppidum tota regia supellectile, pretiosis vestibus, amplissimo quattuor milium talentum thesauro completum erat. Regi inde Babylonem procedenti Mazaeus, qui ex acie in eam urbem confugerat, cum adultis liberis supplex occurrit urbem seque dedens. Gratus adventus eius regi fuit; nam magni laboris obsidio futura erat tam munitae urbis. Ad hoc vir illustris et manu promptus atque proximo proelio probatus etiam ceteros ad deditionem suo incitaturus exemplo videbatur. Itaque hunc quidem benigne cum liberis excipit; ceterum quadrato agmine, quod ipse ducebat, velut si in aciem irent, ingredi suos iubet. 30 35

Magna pars Babyloniorum constiterat in muris avida cognoscendi novum regem, plures obviam egressi sunt. Inter quos Bago-phānes, arcis et regiae pecuniae custos, ne studio a Mazaeo vinceretur, totum iter floribus coronisque constraverat argenteis altaribus
 5 in utroque latere dispositis, quae non tunc modo, sed omnibus odoribus cumulaverat. Dona eum sequebantur greges pecorum equorumque, leones quoque et pardāles caveis praeferabantur. Magi deinde suo more carmen canentes, post hos Chaldaei Babyloniorumque non vates modo, sed etiam artifices cum fidibus sui generis ibant; laudes
 10 hi regum canere soliti sunt, Chaldaei siderum motus et status vicissitudines temporum ostendere. Equites deinde Babylonii suo equorumque cultu ad luxuriam magis quam ad magnificentiam exacto ultimi ibant.

Rex armatis stipatus oppidanorum turbam post ultimos pedites
 15 ire iussit, ipse cum curru urbem ac deinde regiam intravit. Postero die supellectilem Darei et omnem pecuniam recognovit.

II. Ceterum ipsius urbis pulchritudo ac vetustas non regis modo, sed etiam omnium oculos in semet haud immerito convertit. Semiramis eam condiderat, non, ut plerique credidēre, Belus, cuius
 20 regia ostenditur. Murus instructus laterculo coctili, bitumine interlitus, spatium triginta et duorum pedum in latitudinem amplectitur; quadrigae inter se occurrentes sine periculo commeare dicuntur. Altitudo muri L cubitorum eminet spatio, turres denis pedibus altiores sunt. Totius operis ambitus CCCLXV stadia complectitur;
 25 singulorum stadiorum structuram singulis diebus perfectam esse memoriae proditum est.

Aedificia non sunt admota muris, sed fere spatium iugeri unius absunt. Ac ne totam quidem urbem tectis occupaverunt (per octoginta stadia habitabatur) nec omnia continua sunt, credo, quia tutius
 30 visum est pluribus locis spargi. Cetera serunt coluntque, ut, si externa vis ingruat, obsessis alimenta ex ipsius urbis sōlo subministrantur. Euphrātes interfuit magnaeque molis crepidinibus coërcetur. Sed omnium operum magnitudinem vincunt cavernae ingentes in altitudinem depressae ad accipiendum impetum fluminis, quod, ubi
 35 appositae crepidinis fastigium excessit, urbis tecta corriperet, nisi essent specus lacusque, qui exciperent. Coctili laterculo structi sunt, totum opus bitumine astringitur. Pons lapideus in flumine factus iungit urbem. Hic quoque inter mirabilia orientis opera numeratus est.

Super arcem, quae ambitu viginti stadia complectitur, vulgatum Graecorum fabulis miraculum, pensiles horti sunt, summam murorum altitudinem aequantes multarumque arborum umbra et proceritate amoeni. E saxo pilae, quae totum onus sustinent, exstructae sunt; super pilas lapide quadrato solum stratum est patiens terrae, quam altam iniciunt, et aquae, qua irrigant terram. Adeoque validas arbores sustinent moles, ut stipites earum octo cubitorum spatium crassitudine aequent, in L pedum altitudinem emineant frugiferaeque sint, ac si terrā suā alantur. Et cum vetustas non opera solum manu facta, sed etiam ipsam naturam paulatim exedendo perimat, haec moles, quae tanti nemoris pondere onerata est, inviolata manet, ut procul visentibus silvae montibus suis imminere videantur. Syriae regem Babylone regnantem hoc opus esse molitum memoriae proditum est amore coniugis victum, quae desiderio nemorum silvarumque in campestribus locis virum compulit, ut amoenitatem naturae hoc opere imitaretur.

6. Alexander Susis potitus matri Darei magnam praestat reverentiam (331).

(V. 2—3.)

I. Alexander Babylone Susa profectus est. Cui urbi cum appropinquaret, Abulites, regionis eius praefectus, sive Darei iussu, ut Alexandrum praeda retineret, sive sua sponte filium obviam misit traditurum se urbem promittens. Benigne iuvenem excepit rex et eodem duce ad Choaspem amnem pervenit.

Hic Abulites cum donis regalis opulentiae occurrit. Dromādes cameli inter dona erant velocitatis eximiae, XII elephanti a Dareo ex India acciti, iam non terror, ut speraverat, Macedonum, sed auxilium opes victi ad victorem transferente fortuna.

Ut vero urbem intravit, incredibilem ex thesauris summam pecuniae, L milia talentum argenti non signati, egressit. Multi reges tantas opes longa aetate cumulaverant liberis posterisque, ut arbitrabantur, quas una hora in externi regis manus intulit.

Consedit deinde in regia sella multo excelsiore quam pro habitu corporis. Itaque cum pedes summum gradum non continerent, unus ex regiis pueris mensam subdidit pedibus. Et cum satellitem, qui Darei fuerat, ingemiscentem conspexisset rex, causam maestitiae requisivit. Ille indicat Dareum vesci in ea solitum seque

sacram eius mensam ad ludibrium recidentem sine lacrimis conspiciere non posse. Tum subiit regem verecundia violandi hospitales deos eamque subduci iubebat, cum Philōtas: «Minime vero,» inquit, «haec feceris, rex, sed omen quoque accipe mensam, ex qua libavit hostis
5 epulas, tuis pedibus esse subiectam.»

II. Rex Persidis finem aditurus Susa urbem Archelao et praesidium trium milium tradidit; Xenophilo arcis cura mandata est et mille Macedones aetate graves praesidere arcis custodiae iussi sunt. Matrem quoque et liberos Darei in eadem urbe deponit; uxor eius
10 iam antea continuis itineris laboribus confecta decesserat.

Tum forte Macedonicas vestes multamque purpuram dono ex Macedonia sibi missam cum iis, quae confecerant, tradi Sisigambi iubet (namque omni honore eam et filii pietate prosequeretur) admonerique iussit, ut, si cordi vestis esset, conficere eam neptes
15 suas assuefaceret: dono se, quae docerent, dare.

Ad hanc vocem lacrimae obortae prodiderunt animum aspernantis id munus; nam non aliud magis in contumeliam Persarum feminae accipiunt quam admove re lanae manus. Nuntiant, qui dona tulerant, tristem esse Sisigambim dignaque res et excusatione et
20 solacio visa est. Ipse igitur pervenit ad eam et: «Mater,» inquit, «hanc vestem, qua indutus sum, sororum non donum solum, sed etiam opus vides; nostri deceperunt me mores. Cave, obsecro, in contumeliam accipias ignorationem meam! Quae tui moris esse cognovi, ut spero, abunde servata sunt. Scio apud vos filio in con-
25 spectu matris nefas esse considere, nisi cum illa permiserit; quotienscumque ad te veni, donec, ut considerem, adnueres, steti. Procumbens venerari me saepe voluisti; ego inhibui. Dulcissimae matri Olympiadi nomen debitum tibi reddo.»

Mitigato animo eius rex Susa reliquit.

30 7. Alexander ira incensus Clitum hasta transfigit (328).

(VIII. 1—2.)

I. In ripa Iaxartis nova urbe condita, quae item regis nomine Alexandrēa appellata est, Scythisque finitimis proelio fuis Maracanda reditum est. Alexander Bactrianam provinciam destinat Clito, qui
35 apud Granicum amnem nudo capite regem dimicantem clipeo suo textit et Rhosācis manum capiti regis imminentem gladio amputavit, vetus Philippi miles multisque bellicis operibus clarus. Hellanice,

quae Alexandrum educaverat, soror eius, haud secus ac mater a rege diligebatur. Ob has causas validissimam imperii partem fidei eius tutelaeque commisit.

Iamque iter parare in posterum diem iussus sollemni et tempestivo adhibetur convivio. In quo rex, cum multo incaluisset vino, immodicus aestimator sui, celebrare, quae gesserat, coepit, gravis etiam eorum auribus, qui sentiebant vera memorari. Silentium tamen habuerunt seniores, donec Philippi res orsus obterere nobilem apud Chaeronēam victoriam sui operis fuisse iactavit ademptamque sibi malignitate et invidia patris tantae rei gloriam. 5 10

II. Haec et his similia laeti audiere iuvenes, ingrata senioribus erant, maxime propter Philippum, sub quo diutius militaverant, cum Clitus, ne ipse quidem satis sobrius, ad eos, qui infra ipsum cubabant, conversus Euripidis rettulit carmen, ita ut sonus magis quam sermo exaudiri posset a rege, quo significabatur male instituisse Graecos, quod tropaeis regum dumtaxat nomina inscriberent: alieno enim sanguine partam gloriam intercipi. 15

Itaque rex, cum suspicaretur malignius habitum esse sermonem, percontari proximos coepit, quid ex Clito audissent. Et illis ad silendum obstinatis Clitus paulatim maiore voce Philippi facta bellaque in Graecia gesta commemorat omnia praesentibus praefere. Hinc inter iuniores senesque orta contentio est et rex, velut si patienter ea audiret, quibus Clitus obterebat laudes eius, ingentem iram conceperat. 20

Iamque Clitus etiam Parmenionem defendere audebat et Philippi de Atheniensibus reportatam victoriam Thebarum praeferebat excidio. Ad ultimum: «Si moriendum,» inquit, «est pro te, Clitus est primus; at cum victoriae arbitrium agis, praecipuum ferunt praemium, qui procacissime patris tui memoriae illudunt. Provinciam mihi attribuis totiens rebellantem et non modo indomitam, sed quae ne subigi quidem possit; mittor ad feras bestias. Sed, quae ad me pertinent, transeo. Philippi milites spernis oblitus, nisi hic Atharrias senex iuniores pugnam detrectantes revocasset, adhuc nos circa Halicarnassum haesuros fuisse. Quomodo igitur Asiam etiam cum istis iunioribus subiecisti? Verum est, ut opinor, quod avunculum tuum in Italia dixisse constat, ipsum in viros incidisse, te in feminas.» 25 30 35

III. Nihil ex omnibus inconsulte ac temere iactis regem magis moverat quam Parmenionis cum honore mentio illata. Iram tamen repressit, nisi quod eum iussit convivio excedere. Atque illum cunc-

tantem surgere, qui proximi ei cubuerant, iniectis manibus iurgantes monentesque conabantur abducere. Clitus, cum abstraheretur, suo pectore tergum illius esse defensum, nunc, postquam tanti meriti praeterierit tempus, etiam memoriam invisam esse proclāmat. Attali
5 quoque caedem obiciebat et ad ultimum Iovis, quem patrem sibi Alexander vindicaret, oraculum eludens veriora se regi quam patrem eius respondisse dicebat.

Iam tantum irae conceperat rex, quantum vix sobrius ferre potuisset. Enimvero vino sensibus victis ex lecto repente prosiluit.
10 Attoniti amici ne positis quidem, sed abiectis poculis consurgunt in eventum rei intenti, quam tanto impetu acturus esset. Alexander rapta hasta ex manibus armigeri Clitum eādem linguae intemperantiā furemtem percutere conatus a Ptolemaeo et Perdicca retinetur; Lysimachus et Leonnātus hastam abstulerant. Ille militum fidem implorans
15 comprehendi se a proximis amicorum, quod Dareo nuper accidisset, exclamat signumque tuba dari, ut ad regiam armati convenirent, iubet. Tum vero Ptolemaeus et Perdiccas genibus advoluti orant, ne in tam praecipiti ira perseveret spatiumque potius animo det; omnia postero die iustius executurum. Sed clausae erant aures obstrepente
20 ira. Itaque impotens animi procurrit in regiae vestibulum et vigili excubanti hastā ereptā constitit in aditu, quo necesse erat iis, qui simul cenaverant, egredi. Abierant ceteri. Clitus ultimus sine lumine exibat. Quem rex, quisnam esset, interrogat. Eminebat etiam in voce sceleris, quod parabat, atrocitas. Et ille Clitum se esse et de
25 convivio exire respondit. Haec dicentis latus hasta transfixit morientisque sanguine aspersus: «I nunc,» inquit, «ad Philippum et Parmenionem et Attalum!»

IV. Male humanis ingeniis natura consuluit, quod plerumque non futura, sed transacta perpendimus. Nam rex, postquam ira mente
30 decessit, etiam ebrietate discussa magnitudinem facinoris sero perspexit. Videbat virum tunc immodica libertate abusum, sed aliōqui egregium bello et, nisi erubesceret fateri, servatorem sui occisum a se esse. Manabat toto vestibulo cruor paulo ante convivae; vigiles attoniti procul stabant liberiolemque paenitentiam solitudo exciebat.
35 Itaque hastam ex corpore iacentis evulsam retorsit in semet iamque admoverat pectori, cum advolant vigiles et repugnanti e manibus extorquent allevatumque in tabernaculum deferunt. Ille humi prostraverat corpus gemitu eiulatuque miserabili totam complens regiam. Laniabat deinde os unguibus et circumstantes rogabat, ne se

tanto dedecori superstitem esse paterentur. Inter has preces tota nox extracta est.

V. Prima deinde luce tabernaculo corpus cruentum iussit inferri. Quo posito ante ipsum lacrimis obortis: «Hanc,» inquit, «nutrici meae gratiam rettuli, cuius duo filii apud Milētum pro mea gloria occubūere mortem, hic frater, unicum orbitatis solacium, a me inter epulas occisus est. Quo nunc se conferet misera? Omnibus eius unus supersum, quem solum aequis oculis videre non poterit. Et ego, servatorum meorum latro, revertar in patriam, ut ne dextram quidem nutrici sine memoria calamitatis eius offerre possim!» Et cum finis lacrimis querelisque non fieret, iussu amicorum corpus ablatum est.

Rex triduum iacuit inclusus. Quem ut armigeri corporisque custodes ad moriendum obstinatum esse cognoverunt, universi in tabernaculum irrumpunt diuque precibus ipsorum repugnantem aegre vicerunt, ut cibum caperet. Et quo minus eum caedis puderet, iure interfectum Clitum Macedones decernunt sepulturā quoque prohibitori, nisi rex humari iussisset.

8. Alexander gravi vulnere afficitur (326).

(IX. 4 — 5.)

I. Perventum est ad oppidum Sudracārum, bellicosissimae Indorum gentis. Iam admovebat rex castra, cum vates monere eum coepit, ne committeret aut certe differret obsidionem: vitae eius periculum ostendi. Rex Demophontem (is enim vates erat) intuens: «Si quis,» inquit, «te arti tuae intentum et exta spectantem sic interpellet, non dubitem, quin incommodus ac molestus videri tibi possit.» Et cum ille ita prorsus futurum esse respondisset: «Censesne,» inquit, «tantas res, non pecudum fibras ante oculos habenti ullum esse maius impedimentum quam vatem superstitione captum?»

Nec diutius, quam respondit, moratus admoventi iubet scalas cunctantibusque ceteris evadit in murum. Angusta muri corona erat; non pinnae sicut alibi fastigium eius distinxerant, sed perpetua lorica obducta transitum saepserat. Itaque rex haerebat magis quam stabat in margine clipeo undique incidentia tela propulsans; nam ubique eminens ex turribus petebatur. Nec subire milites poterant, quia desuper vi telorum obruebantur. Tandem magnitudinem periculi pudor vicit, cum cernerent cunctatione sua dedi hostibus regem. Sed festinando morabantur auxilia. Nam dum pro se quisque certat escen-

dere, oneravēre scalas; quibus non sufficientibus devoluti unicam spem regis fefellerunt. Stabat enim in conspectu tanti exercitus velut in solitudine destitutus.

II. Iamque laevam, qua clipeum ad ictus circumferebat, lassaverat
 5 clamantibus amicis, ut ad ipsos desiliret, stabantque excepturi, cum ille rem ausus est incredibilem atque magis temerariam quam gloriosam. Namque in urbem hostium plenam praecipiti saltu semet ipse immisit, cum vix sperare posset dimicantem certe et non inultum se esse moriturum; nam antequam assurgeret, opprimi poterat et capi
 10 vivus. Sed forte ita libraverat corpus, ut se pedibus exciperet. Itaque stans init pugnam et, ne circumiri posset, fortuna providerat.

Vetusta arbor haud procul a muro ramos multa fronde vestitos velut de industria regem protegentes obiecerat; ad huius crassum stipitem corpus applicuit clipeo tela, quae ex adverso illi ingerebantur,
 15 excipiens. Nam cum unum procul tot manus peterent, nemo tamen audebat propius accedere; missilia ramis plura quam clipeo incidebant. Pugnat pro rege primum celebrati nominis fama, deinde desperatio, magnum ad honeste moriendum incitamentum. Sed cum subinde hostis afflueret, iam ingentem vim telorum exceperat clipeo, iam galeam
 20 saxa perfregerant, iam continuo labore gravata genua succiderant. Itaque contemptim et incaute, qui proximi steterant, in eum incurrerunt; e quibus duos gladio ita excepit, ut ante ipsum exanimis procumberent. Nec cuiquam deinde propius invadendi in eum animus fuit; procul iacula sagittasque mittebant.

III. Ille omnibus ictibus expositus aegre iam exceptum poplitibus corpus tuebatur, donec Indus duorum cubitorum sagittam ita excussit, ut per lorīcam paulum super latus dextrum infigeret. Quo vulnere afflictus magna vi sanguinis emicante remisit arma moribundo similis adeoque debilitatus, ut ne ad evellendum quidem telum sufficeret
 30 dextra. Itaque ad spoliandum corpus, qui vulneraverat, alacer gaudio accurrit. Quem ut inicere corpori suo manus sensit, revocavit animum et nudum hostis latus mucrone transfixit. Iacebant circa regem tria corpora procul stupentibus ceteris. Ille vero clipeo se allevare conatus est et, cum ad conitendum nihil superesset virium, dextrā impen-
 35 dentes ramos complexus temptabat assurgere. Sed ne sic quidem potens corporis rursus in genua procumbit, manu provocans hostes, si quis congregari auderet.

IV. Tandem Peucestes per aliam oppidi partem deturbatis propugnatoribus muri vestigia persequens regis supervenit. Quo conspecto

Alexander iam non vitae suae, sed mortis solacium supervenisse ratus clipeo fatigatum corpus excepit. Subit deinde Limnaeus et paulo post Leonnātus, quem Aristōnus secutus est. Indi quoque, cum intra moenia regem esse comperissent, omissis ceteris illuc concurrerunt urgebantque protegentes. E quibus Limnaeus multis adverso corpore vulneribus acceptis egregiaque edita pugna cecidit. Peucestes quoque tribus iaculis confossus non se tamen scuto, sed regem tuebatur. Leonnatus, dum avidue ruentes barbaros summovet, cervice graviter icta semianimis procubuit ante regis pedes. Iam Peucestes quoque vulneribus fatigatus submiserat clipeum; in Aristono spes ultima erat. Sed et hic graviter saucius tantam vim hostium ultra sustinere non poterat.

Interea ad Macedones regem cecidisse fama perlata est. Terruisset alios, quod illos incitavit. Nam periculi omnis immemores dolabris perfregere murum et, qua moliti erant aditum, irruperunt in urbem Indosque plures fugientes quam congregi ausos ceciderunt. Non senibus, non feminis, non infantibus parcitur; quisquis occurrerat, ab illo vulneratum regem esse credebant. Tandem interneccione hostium ira satiata est.

V. Rege in tabernaculum relato medici lignum sagittae corpori infixae ita, ne spiculum moveretur, absidunt. Corpore deinde nudato animadvertunt hamos inesse telo nec aliter id sine perniciē corporis extrahi posse, quam ut secando vulnus augerent. Ceterum, ne, si secarent, sanguis proflueret, verebantur; nam ingens telum adactum erat et penetrasse in viscera videbatur. Critobulus inter medicos artis eximiae, sed in tanto periculo territus manus admovere verebatur, ne in ipsius caput parum prosperae curationis recideret eventus. Lacrimantem eum ac metuentem rex conspexerat. «Quid,» inquit, «quodve tempus exspectas et non quam primum hoc dolore me saltem moriturum liberas? An times, ne reus sis, cum insanabile vulnus acceperim?»

At Critobulus vel finito vel dissimulato metu hortari eum coepit, ut se continendum praeberet, dum spiculum evelleret: etiam levem corporis motum noxium fore. Rex cum affirmasset nihil opus esse iis, qui semet continerent, sicut praeceptum erat, sine motu praebeuit corpus. Itaque patefacto latius vulnere et spiculo evulso ingens vis sanguinis manare coepit et rex caligine oculis offusa velut moribundus extendi. Cum sanguinem medicamentis frustra sisterent, clamor simul atque ploratus amicorum oritur regem mortuum esse credentium. Tandem constitit sanguis paulatimque animum recepit et

circumstantes coepit agnoscere. Toto eo die ac nocte, quae secuta est, armatus exercitus regiam obsedit confessus omnes unius spiritu vivere. Nec prius recesserunt, quam compertum est somno paulisper eum acquiescere. Hinc certio rem spem salutis eius in castra rettulerunt.

9. De morte Alexandri (323).

(X. 4—5.)

I. Alexander Babylonem rediens vix triginta stadiis ab urbe aberat, cum Nearchus ei occurrit, quem per Oceanum et Euphrat̄is ostia Babylonem praemisera t, orabatque, ne urbem ingrederetur: ex Chaldaeis enim se comperisse eam urbem illi fatalem fore. Rex constanti asseveratione motus dimissis in urbem amicorum plerisque alia viā praeter Babylonem exercitum ducit ac ducentis inde stadiis stativa locat. Sed ab Anaxarcho philosopho edoctus contemptis Chaldaeorum monitis, quorum disciplinam inanem arbitrabatur, urbem intrat. Legationes eo ex universo fere orbe terrarum confluerant. Quibus per complures dies studiose auditis ad exsequias Hephaestionis, qui Ecbatanis mortuus erat, animum advertit. Quae summo omnium studio ita celebratae sunt, ut nullius ad id tempus regis feralia magnitudine sumptuum apparatusque celebritate non vincerent.

Postea cupiditas incessit regi Pallacōpa amne ad Arābum fines navigandi; quo ubi delatus est, urbem novam condit ibique Graecorum aetate aut vulneribus invalidos et, si qui sponte remanserant, collocat. Quibus ex sententia perfectis irridebat Chaldaeos, quod Babylonem non ingressus tantum esset incolumis, verum etiam excessisset. Reversus iterum Babylonem cum Nearchum excepisset convivio iamque cubitum iturus esset, Medii Larissaei obnixis precibus dedit, ut ad eum comissatum veniret. Ubi postquam totam noctem perpotavit, in morbum incidit. Qui ingravescens adeo omnes vires intra sextum diem exhaustit, ut ne vocis quidem potestas esset.

II. Interea milites sollicitudine desiderioque eius anxii, quamquam obtestantibus ducibus, ne valetudinem regis onerarent, expresserunt, ut in conspectum eius admitterentur. Intuentibus lacrimae obortae prae buere speciem iam non regem, sed funus eius visentis exercitus. Maeror tamen circumstantium lectum eminebat; quos ut rex aspexit: «Invenietis,» inquit, «cum excessero, dignum talibus viris regem?» Incredibile dictu audituque: in eodem habitu corporis, quo usus erat, cum admissurus milites esset, permansit, donec a

toto exercitu illud ultimum persalutatus est. Tum dimisso vulgo velut omni vitae debito liberatus fatigata membra reiecit. Propiusque adire iussis amicis (nam vox deficere iam coeperat) detractum anulum digito Perdiccae tradidit adiectis mandatis, ut corpus suum ad Hammonem ferri iuberent. Quaerentibus his, cui relinqueret regnum, respondit, ei, qui esset optimus: ceterum providere iam se, ob id certamen magnos funebres ludos parari sibi. Rursus Perdiccā interrogante, quando caelestes honores haberi sibi vellet, dixit se tum velle, cum ipsi felices essent. Suprema haec vox fuit regis et paulo post exstinguitur. 10

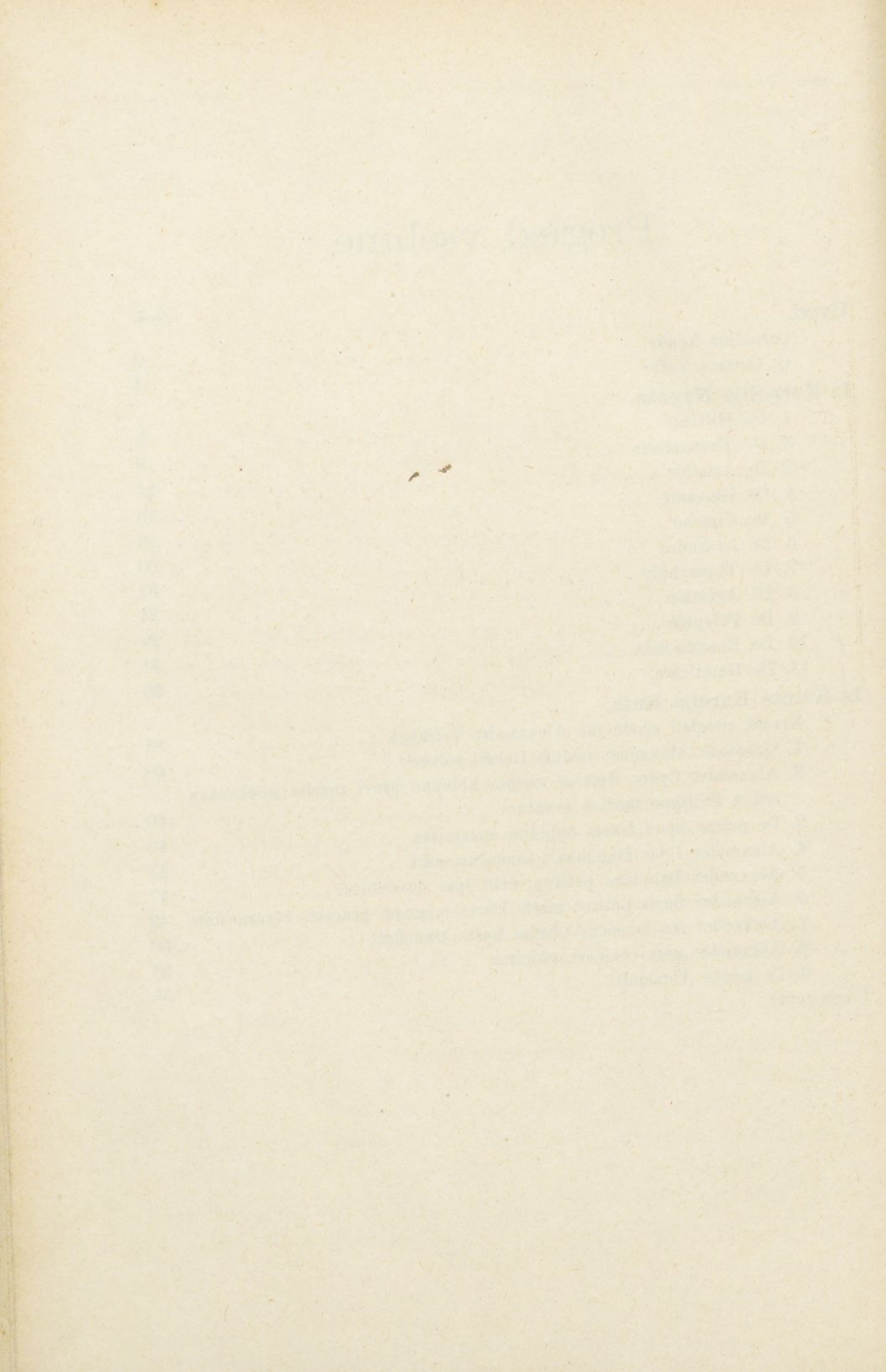
III. Alexandro mortuo Macedones pariter barbarique concurrunt nec poterant victi a victoribus in communi dolore discerni. Persae iustissimum ac mitissimum dominum, Macedones optimum ac fortissimum regem invocantes certamen quoddam maeroris edebant. Nec maestorum solum, sed etiam indignantium voces exaudiebantur tam viridem et in flore aetatis fortunaeque invidia deorum ereptum esse rebus humanis. Vigor oris et vultus ducentis in proelium milites, obsidentis urbes, evadentis in muros, fortes viros pro contione donantis occurrebat oculis. Tum Macedones divinos honores negasse ei paenitebat impiosque et ingratos fuisse se confitebantur. 15 20

IV. Septimus dies erat, ex quo corpus regis iacebat in solio curis omnium ad formandum publicum statum a tam sollemni munere aversis. Non in alia quam Mesopotamiae regione fervidior aestus exsistit, adeo ut multa animalia, quae in nudo solo deprehendit, exstinguat. Tantus est vapor solis et caeli, quo cuncta velut igne torrentur. Fontes aquarum et rari sunt et incolentium fraude celantur; ipsis usus patet, ignotus est advenis. 25

Traditum magis quam creditum refero. Ut tandem curando corpori exanimo amici vacaverunt, nulla tabe, ne minimo quidem livore corruptum viderunt, qui intraverant. Vigor quoque, qui constat ex spiritu, non destituerat vultum. Itaque Aegyptii Chaldaei que iussi corpus suo more curare primo non sunt ausi admoveere velut spiranti manus. Deinde precati, ut ius fasque esset sibi mortalibus attrectare deum, purgaverunt corpus; repletumque est odoribus aureum solium et capiti adiecta fortunae eius insignia. Corpus eius a Ptolemaeo, cui Aegyptus cesserat, Memphim et inde paucis post annis Alexandream translatum est omnisque memoriae ac nomini honos habitus. 30 35

Pregled vsebine.

	Stran
Uvod.	
Cornelius Nepos	3
Q. Curtius Rufus	4
Iz Kornelija Nepota.	
1. De Miltiade	5
2. De Themistocle	8
3. De Aristide	14
4. De Pausania	15
5. De Cimone	18
6. De Lysandro	20
7. De Thrasybulo	22
8. De Agesilao	24
9. De Pelopida	29
10. De Epaminonda	31
11. De Hamilcare	36
Iz Kvinta Kurcija Rufa.	
Kratek pregled zgodovine Aleksandra Velikega	38
1. Quomodo Alexander nodum Gordii solverit	40
2. Alexander Cydno flumine corpus abluens gravi morbo implicatur, sed a Philippo medico sanatur	40
3. De pugna apud Issum oppidum commissa	42
4. Alexander Iovis Hammonis oraculum adit	45
5. Alexander Babylone potitur; urbs ipsa describitur	47
6. Alexander Susis potitus matri Darei magnam praestat reverentiam	49
7. Alexander ira incensus Clitum hasta transfigit	50
8. Alexander gravi vulnere afficitur	53
9. De morte Alexandri	56
1 zemljevid.	

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

0 55190

00000441557

